

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, V., Váci-körút 18,

hová minden küldemény
intézendő.

POLITIKAI JELLEGŰ,

ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

SZERKESZTI: SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve... 16 kor.

Fél évre 8 »

Negyedévre 4 »

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom:

A krakói eskü. Irta: *Kiss Arnold dr.* — Párt-khaosz. Irta: *Erdősi Dezső.* — Országos Rabbiegyesület. Irta: *Lóvy Ferencz dr.* — A stomfai zsidó község multjából. Irta: *Mandel Bernát.* — A krakói rabbikongresszus. — Az egyiptomi chacham-basi. — Hírek. — Pályázatok. — Hirdetések.

A mellékleten: Tiseo beov a föld alatt. (Történelmi elbeszélés.) Irta: *Szabolcsi Miksa.* — A báál-tesuba. (Chamisso verse.) Fordította: *Gábor Andor.* — Hittérítés. (Tárcza.) Irta: *Bihari Imre.* — Két nemzetség harcza. Irta: *Orzeszkova P. Eliz grofné.*

Naptár:

Vasárnap (1903. augusztus hó 16.) 5663. Áb hó 23-ika. Hétfő 24-ike. Kedd 25-ike. Szerda 26-ika. Csütörtök 27-ike. Péntek 28-ika. Szombat 29-ike. Hetiszidra: Reé. [Mózes V. könyve 11. fejezete 26-ik versétől a 16. fejezet 18-ik verséig.] Haftora: Vájómer ló Jehónoszon... [Sámuel I. könyve 20. fejezete 18-ik versétől a fejezet végéig.]

A krakói eskü.

Komor, ünnepélyes a krakói ezeréves nagy zsinagóga. Istentiszteletre gyűlt benne össze hiveink nagy serege. Eljöttek a zsidó hitvallás lelki vezetői, hogy a lelkük legszentebb meggyőződésének tisztasága mellett álljanak fájdalmas tanuságtételre. Halk, siralmas hangon csendültek el az apák imáinak évezredek könyörgései: azután felnyitották a frigyszekrényt. A rabbik odasereglettek az írástekersek elé, és előlépett az alexandriai zsidók lelki vezetője: *Chacham Eliáhu Chazan.* Kezébe vette a tórárt, és ünnepi esküt mondott Izrael papjai nevében, hogy a vérvád, amelynek iszonyata alatt annyiszor ontották már apáink ártatlan vérért: a rágalmaknak legszörnyebbje. Mózesnek könyve tiltja a vérontást. A próféták írásában, a hagyományos irodalomban még csak árnyéka sincsen ez örületes babonaságnak. Mióta áll a zsidóság, sohasem volt szekta, avagy csak egyes követője sem Izrael hitének, aki erre a galádságra vetemedett volna. Az alexandriai rabbi emez esküjét utánamondták a rabbik, és az egybegyűlt hivek hangos Ámennel tették magukévá a fogadalmat. Sirás és zokogás panaszhangjai töltötték be a templomot: mintha Izrael népének meggyőzött lelkülete sikoltott volna fel egyetlen tiltakozó jajkiáltásban.

Az emberiség géniusza pironkodva takarhatja el arcukat, hogy a tudománynak, a felfedezéseknek, a világosságnak korszakában szükség volt erre az esküre. Mit is ér az előretörő századnak minden dicsekedése, minden vívmánya, amikor a gyöngébbnek, a kisebbségnek vallásos meggyőződését még mindig büntetlenül kísérheti a legundokabb meggyanúsítás, amikor az életre,

a vagyona törő hazugság ellen alig van más fegyver, mint a szeplőtlen hitvallomás ártatlan követőinek siró eskü szava? Avagy a meghalni nem akaró vérvád meseje nem-e egyenértékű az emberi gonosz ösztönök arzenáljában, a középkorok hüvelykszorítójával, spanyolcsizmáival, nyujtópadjaival, hóhérbárdjaival, doronggal, füttykössel és suhogó baltákkal? Az ujkor kulturhistóriájának lapjain bizonyára sok fényesség fog ragyogni: de a krakói eskü olyan sűrű homályt vet majd azokra a büszke lapokra, hogy az emberiség fejlődésének ennél a pontjánál döbbenve riad majd vissza a késő utódok erkölcsi érzülete.

És ennek az eskünek nyomán a szégyenérzet bizonyára nem azoknak a lelkére tapad, akik ott a krakói zsinagógában szereplésükkel a középkor irtózatának egyik sötét jelenetét elevenítették föl: hanem a felelőség súlyát a történelem ítélőszéke előtt egyedül azok viselik legördíthetetlenül, akik az idők haladásának kerekét visszafelé tolva, szívüknek nemtelen elvetemedésében kényszerítették Izrael papjait arra, hogy esküre álljanak a babona ellen.

Mert Izrael hiveinek lelkében, ott a krakói zsinagógában, végtelenül fájdalmas érzéseket ébreszthetett annak a rémséges eskünek a megtevése. Siralom, panasz, jajkiáltás támadt az alexandriai rabbi szavainak nyomán.

Képzeljék csak el a zsidó hitnek vérváddal való megrágalmazói, ha csak egyetlen szikrája az erkölcsi tisztességnek ég még a bensejükben: mit érezhet a szívében az a martirlelkületű zsidó abban a pillanatban, amikor annak az eskünek szavait hallja felcsendülni?! Török hasogatják, mérgezettheygyü kések szakgatják a fiúnak lelkét is bizonyára, amikor az ártatlan apja em-

lékét gyanusítja meg a kiméletlen rágalom, és törvény előtt kell családja becsületét, jó hírnevét az eget hiva, tisztáznia. Hátha még volna olyan rágalom, amely apáról fiura szállva, egész nemzedékek becsületét akarná kiirtani, a porba taposni! De ilyen rágalom csak egy van: a zsidó hit követői ellen irányuló vérvád meséje, — azért nincsen is ahhoz fogható keserűség, aminőt Izrael hitének vallói éreznek a krakói eskü szavainak hallatára.

Esküt tettek annak a vallásnak a tisztasága mellett, amelynek hófehérsége, erkölcsi tisztasága már akkor is utólrhetetlen fényességben ragyogott, amikor körülötte a népek és nemzetek a bálványimádás fertőjében voltak elsüllyedve. Esküt kellett tenni arra, hogy a napnak fénye nem sötét, hanem szikrázóan világos.

Hittel kellett megerősíteni annak a hitnek a mocsoktalanságát, amely az egyetlen Isten, a mindenek atyjának jóságát, fenségét hirdette szentírásában már akkor, amikor a pogány lelketlenség uralkodott a nagy világon; amelynek prófétái az emberek egybeolvadásának magasztos eszméjét vitték széjjel a föld kerekéségén olyan időkben már, amikor az emberiség lelkiismerete még csak dadogni sem tudott, amely az emberszeretetet ígért véste be követőinek lelkébe, amikor körülötte szerte az erkölcstelenség, a vérfertőzés, a kegyetlenség orgiáit ülte a vallás nevében a föld lakóinak egyeteme; amelynek zsoltárai hangoznak minden felekezet templomában, amelynek szilárd alapjára épült a leghatalmasabb felekezet egyháza; amely istenként tisztelt vallásalapítót adott annak.

Hogyne gördültek volna hát égető fájdalom könyei a krakói zsinagóga ünnepsége hallgatóinak halovány arczain végig?! Egyetlen, kicsinyes szertartását — képzeljük csak el ezt a lehetőséget, — a hatalmas keresztény felekezetnek, ha akadna olyan elvetemült, aki ki merné gúnyolni: milyen megbotránkozott érzelemmel, milyen föllázadt erővel torolná meg e bünt az egyház ami szent hitünk egész lételét, becsületét, tisztaságát feketíti be undok lehelletével a rágalom, — minékünk csak könyeink vannak ami keserűségünk, ami gyötrődésünk tolmácsolására: hogy ne fakadtak volna hát forró siralom könyei ott a krakói zsidó templomban?!

Izrael hitének követője hallja a krakói eskü szavait: és lelkén irtózáttal suhan át a múlt idők minden rémsége. Halálragyötrött apáinak véres látománya, fölkonczolt anyáinak szivfagyasztó sikoltása, árva gyermekeinek lelkettépő kadisimája, az üldözések viharzúgása, a fölguyjtot zsinagógák pusztulása, a hontalanság keserűvetessége, a vándorlások szenvedései, a vádak újra meg újra elevenedése, a szitkok özöne, a káromlások üvöltése: mindez ott jajong, ott sir, ott gyászol, ott viharzik, ott sóhajtoz és fuldoklik a krakói eskü szavaiban, — csoda-e hát a könyeknek áradata a krakói zsinagógában, a zsidó hit vallóinak szemeiben?!

Vajjon használ-e valamit a krakói eskü? Vajjon elnémitja-e a rágalom borzalmait, amelyek a mi időnkben csak a közelmúlt időkben fordultak Izrael ellen,

szerte a nagy világon? Polna, Xanten, Tisza-Eszlár, Konitz nem támadnak-e fel újra a krakói eskü hatása folytán?

Nem áztatjuk magunkat azzal, hogy a gonoszlelkűek tábora magába térne és szégyenkezve ismerné be, hogy tévedés volt az eddigi aknamunka, az eddigi agyarkodás.

A vérvád csinálóinak nem tudatlanság a lelki mozgatója, nem balhit, babona, hanem gyilkos szándék és tudatos, förtelmes indulat. Ujat nem mondunk azzal, hogy ma már a vérvád igaz voltában még azok sem hisznek, akiknek mestersége annak a költése, terjesztése. Tudják jól ők maguk is, hogy elsőbben a kereszténység ellen támadtak a vérváddal a pogányságban, hogy tizenkétszáz éven át a zsidó hit ellen sohasem hangoztatták; hogy százszor felmerült azután, de egyetlenegyszer sem tudták igazságát bebizonyítani, de mindenkor hazugságnak bizonyult, hogy abban az esetben, ha csak egyszer is napnál fényesebben ki nem derült volna a vádnak alaptalansága a zsidó hit már régen követőivel együtt a föld színéről eltöröltetett volna, — ezeket hát a krakói eskü megtéríteni nem fogja sohasem. A jóknak, az igazlelkű embereknek pedig — úgy hihetjük — nincsen esküre szükségük, hogy ne higgyenek manapság már rémségekben.

Ám úgy véljük, hogy erre az esküre mégis szükség volt. Könyörögve fordult Izrael a legfőbb egyházi hatalmassághoz: egyetlen tiltakozó szavával vessen véget az életét fenyegető vádnak. Nem hallgattak a siró szavára. Az emberiség lelkiismerete gyanánt tehát maga állott fel ünnepélyes, tiltakozó eskütételre. Sem a tudomány fenséges magaslatain, a tökéletes erkölcs csúcspontjain járóknak, sem a gonoszoknak — igaz: nincsen szükségük erre az esküvésre. Amazoknak nem kell, ezeket meg nem hatja. Ám lehetnek ezren meg ezren, akiket felületes közönyösségben elvakít a sokszor hangoztatott vád. Hátha mégis van valami abban a rituális vérvádban?! Hátha nem a művelt, felvilágosodott zsidók, de valamely fanatikus secta úzi titokban a vércsapolást? Hátha ma már nem is, de a múltban mégis volt valami alapja ennek az állításnak?! Esküre emelték hát kezeiket Izrael rabbijai, megesküdtek a legszentebbre, a tórára: sohasem volt sem törvény, sem odavetett mondás, amely előírná, sohasem volt és nincsen secta Izraelben, amely el tudná követni az ilyen rémséget.

Talán a felületességet, a közönyösséget megdöbentti ez az eskü. Talán a jobbak, akik eddig vállalt vontak, megrendülnek e védelem hallatára. Talán azok, akiknek hatalmuk van néptömegek lelkületére hatni, meghallják mégis Izrael könyörgő szavát.

Nem ujdonság külföldben Izrael körében az ilyen kísérlet a lelkek megnyhitására. Az eskü a vérváddal szemben. Zsidók és nem zsidók esküdtek meg ünnepélyesen arra, hogy hazugság a vérvétel. Közöttük Izrael legnagyobb ellenségei is, akiknek lelkiismerete tiltakozott e szörnyűség ellen.

Egyik legnagyobb ellene Izraelnek, *Burgensis* Pál, előbb rabbi volt, azután kitért és Burgos püspöke lett, később sevillei érsek, a 15. században eskü alatt erősíti meg, hogy:

»a zsidók megtérítése céljából semmiképpen sem hasznos a vérvád meséjének terjesztése, mert ezáltal a zsidók látják, hogy hazugságokat költünk ellenük, és azért hitelünket mi is, hitünk is elvesziti előttük«.

Ugyancsak egyik fejedelme a zsidógyűlöletnek, *Pfefferkorn* János, az 1507-ben megjelent »Speculum Adhortationis Judaicae ad Christum« című iratában eskü alatt mondja:

»Egy messze elterjedt, de semmis mende-mondát, amely a zsidók ellen irányul, kell megczáfolnom, hogy bennünket, keresztényeket, ne tegyen nevetségessé ez a vád. Általánosan el van terjedve a keresztények között, hogy a zsidóknak keresztényvérre van szükségük, és ezért kicsiny kereszténygyermekeket megölnek. Drága keresztények! ne higgyétek ezt. Ellene szól ez a szentírásnak és a természet és az ész törvényeinek. Ne költünk hamis dolgokat, és olyat, ami nem válik becsületünkre.«

Az 1840. esztendőben 58 protestáns hitre tért zsidó, közöttük a jeruzsálemi anglikán püspök, egy nyilatkozatot adtak közre, amelynek igazságára esküt tettek, és amely így hangzik.

»Mi alulirottak, kik születésünknel fogva zsidók vagyunk, akik még mint felnőttek a zsidóság hite és szokása szerint éltünk, most azonban Isten kegyelme által Krisztus egyházának tagjai vagyunk: megesküszünk ünnepélyesen, hogy mi sem közvetve sem közvetlenül sohasem hallottunk arról, annál kevésbé tudunk róla, hogy a zsidóknál szokás lenne keresztények megölése vagy keresztényvér használása, s bolond babonának, fanatikus hazugságnak tartjuk az ilyen állítást.«

Levysohn Basilius, evangélikus theologus, az 1863. év husvétéjszakáján imádkozva fekszik Krisztus sirján Jeruzsálemben, egyik kezét a sirra teszi, a másikat égre emeli, és úgy esküszik:

»A zsidó nép soha, semmikor, több ezeréves történetének ideje óta alkalmat nem adott arra, hogy joggal vádolhatnák a vérváddal. Ismerem az egész zsidó irodalmat, és esküszöm, hogy a zsidó theológiában nincsen egyetlen könyv sem, sem nyomtatott, sem kézirat, amelyben egy betű is állana a vérvételről. Sem titkos, sem nyilvános tradíció nincsen a zsidók között erre nézve.«

Feszülettel a kezében esküszik meg az 1840. esztendőben *Veith* Emánuel, a bécsi Szt. István-templom kanonoka ezrekre rugó tömeg előtt:

»Esküszöm az élő Istenre, esküszöm a világ színe előtt, hogy a zsidók ellen irányuló vérvád: alávaló, istentelen rágalom. Sem az ó-szövetség könyveiben, sem a Talmud irataiban, amelyeket alaposan ismerek: nyoma nincsen. Isten engem úgy segéljen és utolsó órámban ekképpen legyen az én kegyelmes üdvözítőm.«

Keresztények és kitért zsidók illetően eskütevése számtalan van még.

Zsidó részről is sokszor utasították vissza esküvel a vérvádat. Híres a nagy tudós, nagy tekintélyű *Don Izsák Abarbanel* esküje a XV. század utolsó felében:

»Keresztények rágalmazták a zsidókat, hogy titokban keresztényvért használnak pészach idején. Ez a hazugság oka a tömeges zsidó gyilkolásnak és a kényszer-kitéréseknek. Isten legyen irgalmas hozzánk!«

Merészen kel ki a vérvád babonája ellen a világhírű amsterdami főrabbi, *Menasse*, aki 1640-ben Cromwellnek, Anglia protektorának emlékiratot nyújt át, és abban azt mondja:

»Ha minden törekvés hiábavaló, hogy ezt a vádat meg lehessen czáfolni, kényszerítve érzem magamat arra, hogy esküt tegyek. Esküszöm, minden hamisság és álnokság nélkül, esküszöm a szent Istenre, ég és föld alkotójára, hogy ilyen szokást a zsidók között sohasem láttam. Törvényünk, irásunk, a mely ilyen parancsolna, nincsen. Esküszöm, hogy ilyen bünt Izraelben sohasem követtek el.«

Mendelsohn Mózes, *Cremieux* Adolf és a londoni főrabbi *Hirschel* csatlakoznak később Menasse eme esküjéhez.

Most utolsónak *Chacham* Eliahu Chazan és a krakói rabbigyűlés tagjai ujtják meg a sokszoros esküt. Ugy tudjuk, hogy Rabbi Eliahu fölkeresi X. Pius pápa trónjának lépcsőit. Fölkéri a szeretet vallásának legelső egyházi fejét, akinek egyháza Izrael hitének sziklaköven nyugszik: erősítse meg egyetlen szavával a zsidó esküt. X. Pius pápát a szeretet lelkétől áthatottnak állítja a nagy világ. A szive gyöngéd, könyekre hajló. Igazság-érzetéről regék szállanak ma már.

Sírva gondol Velenceze galambjaira, toronyharangjainak bűgő kongására: egy ártatlanul rágalmazott, századokon át üldözött felekezet jajszava ne indítaná meg a lelkét? Hiszszük, hogy követni fogja sok elődjének példáját, akik tiltakozva emelték fel szavukat koruk babonás hiedelme ellen. Nagy hatalom a pápai korona: de mindeneknél nagyobb az igazi szeretet. Ezt a hatalmat érvényesítse X. Pius pápa, hogy tisztára mossa a büntől sok elvakult hívét, és hogy az emberiség meggyötört lelkiismeretének nyugtot szerezzen a szeretet erejével.

A krakói eskünek meg kell ráznia az emberi szíveket, a nagyokét és a kicsinyekét egyaránt, — más-külömben kővé dermedtek immár az emberi szívek!

Dr. Kiss Arnold,
budai főrabbi.

Párt-khaosz.

A jelenlegi kormányválság alkalmából csak úgy, mint Széll Kálmán bukása után, a számra nagy s erélyre kicsiny szabadelvű pártban megindult a bomlási proczesszus. Ez azonban még korántsem jelenti azt, hogy a párt fel is fog bomlani, hanem azt, hogy fel fog bomlani, ha nem olyan férfiú kerül a kormány élére, aki a heterogén elemeket össze tudja tartani. Felette káros állapot ez, mert laza, tapogatózó, határozott cselekvésre képtelen politikát eredményez. Egy táborban, a pártfegyelem zsákutczájában szoronganak radikálisok, szabadelvűek, konzervatívok, klerikálisok, merkantilisták és agráriusok s e sokféle irányzat kényszerített összehabalyodása olyan meddőséget eredményez, mely máris érezteti rossz hatását az országra.

Ime, ilyen komor auspiciumok között veszi majd kezébe a kormányrudat az a férfi, aki az »egységes« szabadelvű párt támogatása alapján kerül Khun-Héderváry gróf örökébe.

Ez a férfi azonban még nincs s az interregnum idejére a pártfegyelem alól felszabadult kormánypárti csoportok a maguk kezére dolgozhatnak. Természetesen külön-külön és egymás ellenére.

Ez időszaki bomlási proccessus legérdekesebb momentuma azonban mégsem a kormánypártban jelentkezik, hanem a kormánypárt bizonyos árnyalataihoz közel álló néppártban. Ez a közelség magyarázza meg, hogy a néppárt elérkezettnek tartja az időt arra, hogy a párt kereteit lebontsa s tagjai menjenek széjjel, oda, ahova a szívük vonzza őket.

A néppárt tehát bomlik s lehet, hogy mint ilyen már a legközelebbi időkkben meg is fog szünni.

A szabadelvűség barátainak nincs oka örvendezni afölött, hogy Zichy Nándor gróf testőrsége feloszlik. Ez a bomlás a néppárt bukását jelenti ugyan, de csak a párt bukik, az ugynevezett eszme nemcsak, hogy tovább él, de tul a pártkereteken diadalmasan terjeszkedik. Az történt ugyanis, hogy a változott helyzet azt a meggyőződést érlelte meg a néppárt tagjaiban, hogy más lobogó alatt sokkal hatásosabban és czélszerűbben szolgálhatják az ideákat, amelyekért az egyházpolitika után zászlót bontottak. E zászlóbontás kedvéért vették fel azt a néhány programponot, melyek most kinosan feszélyezik őket. Ezek az ugynevezett népszerűségi pontok a kisközgazda és a munkás helyzetének javításáról, a birtokviszonyok rendezéséről, az adóreformról s a 67-es alap kibővítéséről. Mindezek a pontok természetesen nem Molnár apáték szívéből nőttek ki, de annál szükségesebbek voltak a nép elbolondítása czéljából. A felekezeti izgatás, az elfogultság és tudatlanság terjesztése sokkal könnyebben ment a radikális népboldogító reformok ígéretésének köpenye alatt. Multak azonban az idők s a néppárt a konkolyhintésen kívül semmi eredményt nem tud felmutatni választóinak, aminthogy nem is csinált semmit — mert hiszen ami a kisközgazda javára válik, az első sorban a latifundiumra s a holtkézre nézve hátrányos, ugy a birtokrendezés, mint adóreform tekintetében. Ami pedig Magyarországra nézve közjogi vivmány, azt ki kell csikarni Bécsből. Előállott tehát az a helyzet, hogy a néppárt programjának a kisközgazdára s a közjogi haladásra vonatkozó pontjai éles ellentétbe kerültek a néppárt két bálványával: a latifundiumos holtkézzel és Béccsel. S most a néppárt elkövette azt a lelketlen csalást, hogy programját lábbal taposva, gazdasági politikája tekintetében az agráriusokhoz, közjogi politikája tekintetében pedig a legmamelukabb mamelukokhoz csatlakozott. Csak a legutóbbi példát említem fel: a katonai javaslatoknak nem volt buzgóbb hive a tisztelt Házban a néppártnál.

S most a néppárt, mely a saját választóit sem tartja olyan oktondinak, hogy e csalást meg ne lássák, a hitelezőit becsapó boltos módjára csődöt készül mondani. Hitelezőivel, tudniillik választóival azonban nem egyezik ki semmiféle percentre, hanem az igazi programjával, a klerikalizmussal s annak járulékaival együtt egyszerűen megszökik a hitelezői elől — s az agrárius-konzervatívokkal társas boltot nyit.

S itt érkezünk el a helyzet megértéséhez. A kormánypárt agrárius árnyalata, valamint a volt nemzeti párt egy része, mely annak idején az egyházpolitikai ellenzéket képezte, ha nem is abban a rikitó tónusban, mint a néppárt, de lényegében ugyanazt a politikai és

gazdasági irányzatot képviseli, amelyért Molnár apáték szíve dobog. Hogy eddigelé ezek az elemek nem tömörültek, annak Széll Kálmán az oka, aki mesterien értett ahhoz, hogyan kell a konzervatív grófokat, az agrárius dzsentrit és a klerikális demagógokat az ugynevezett husos fazék párolgó illatával együtt tartani.

Széll Kálmán azonban nincsen már s akik eddigelé együtt élvezték a párolgó illatot, most elkeseredetten marakodnak a kulisszák mögött a husos fazékért.

De nemcsak a husos fazékról van itt szó, nagy elvek körül is forog a harc a kormánypártban, melyet tudatosan nem nevezünk szabadelvű pártnak.

Nagyjában, az igazi szabadelvűség szempontjából tekintve, két részből áll a kormánypárt: szabadelvűekből és kevésbé, illetve nem szabadelvűekből. E második részhez tartoznak kevés kivétellel a volt nemzetipártiak, a mágnások és az agráriusok. Disztingválni kell mindenestre ezek között is, mert például a volt nemzetipártiak és az Andrássyak vezetése alatt álló mágnások jóval közelebb állanak a szabadelvűséghez, mint az agráriusok. Mégis egy táborhoz tartozóknak vélik magukat ez árnyalatok, amelyek egy táborban is fognak tömörülni abban a pillanatban, melyre már régóta várnak. Mikor érkezik el ez a pillanat? Lehet, hogy akkor, ha olyan miniszterelnököt biz meg a király, aki nincs inyükre. Lehet, hogy akkor, ha közülök kerül ki az új miniszterelnök s a kormánypárt szabadelvű elemei kiválnak.

S ebben az esetben keletkeznék a konzervatív többség vagy kisebbség, amelynek kitárt kebelére akar borulni a néppárt, mely mint párt körülbelül eljátszotta szerepét.

Egy konzervatív párt alakulásának küszöbén áll az ország s ha ez megtörténik, remélhetjük, hogy végre egészséges pártalakulások színhelye lesz a magyar parlament. Az elvbarátok egymás mellé kerülnek, az ellenfelek egymással szemben s véget ér a klerikális és ultramontán komédiázás és taktikázás a szabadelvű lepel alatt. Tudni fogjuk, ki van velünk, ki ellenünk.

A néppárt nagyon sokat, kormányképeséget remél e pártalakulástól s jellemző szerénységgel csak egy miniszteri tárczára reflektál, s ezt is az okos Zichy János grófnak szánta.

Hát ebből semmi sem lesz. A reménybeli konzervatív párt a csirájában fojtaná meg önönmagát, ha szabad tért engedne a jezsuitáknak. Hogy egy konzervatív párt programja a néppártéval azonos nem lehet, azt nem szükséges magyarázni.

Mi lesz azonban az istenadta néppel, ha a néppárt feloszlik? Mi lesz a szegény magyar gazdával s a munkással, ha Molnár Jánosék elvegyülnek a nagy urak között s leveszik róla a kezüket?

Ne félj, szegény magyar nép, találtak számodra valamit, mely bőven fog kárpótolni az elvesztett néppártért. Ujabbat, szebbet, finomabbat kapsz érte: *keresztény szocializmust*.

Pártbomlás esetére néhányan a néppárti képviselők közül megalapítják a keresztény szocialista pártot, vagyis folytatják a néppárt politikáját durvább eszközökkel s nagyobb világcsalással. Isten ments, hogy Zichy Nándorék elhagyják a népet! Szépen felosztották a munkát maguk között: a párt egyik része megy a nagy urakkal, a másik része a parasztokkal. Így lehet szolgálni a pápai áldással ellátott czélt, a világot átfórmálni hivatott jezsuitizmust, fenn is meg lenn is.

Erdösi Dezső.

Országos Rabbiegyesület.

Midőn 1895. őszén az egyházpolitikai törvények életbe lépése a szervezetlen magyar zsidóságot készületlen és tájékozatlanul találta és néhány lelkes rabbi és az »Egyenlőség« buzgósága körülbelül 70 zsidó papot gyűjtött az ország minden tájából a fővárosba a helyzet megbeszélésére és egyöntetű eljárás megállapítására, — mint az egybegyűlt rabbik közös óhajára tétetett meg az indítvány az *Országos Rabbiegyesület* megalakítására. Nehogy pedig az ügy sokáig huzódhassék, az értekezlet a rabbiegyesületet megalakítottak mondotta ki, megválasztva a bizottságot, melyet a továbbiak elintézésével megbízott. E bizottság jónak látta megbízatásának eleget nem tenni és erről megbizóinak be nem számolni. Itt is, máshol is felszólaltam, de hivatott részről egy szóval sem magyarázták e szokatlan, érthetetlen eljárást. *Nem tudták* vagy *nem akarták*: nem kutatom; majd kiderül.

Ugyanakkor tervbe vétetett a *Dunántuli Rabbiegyesület*, eredetileg mint az orsz. rabbiegyesület fiókja. Ez a rákövetkező esztendőben, 1896-ban, meg is alakult, daczára annak, hogy az orsz. rabbiegyesületet nem szervezték. Azóta működik nyugodtan, zavartalanul, czél-tudatosan, amiről a közönség a gyűlések idején részletes értesítést nyer a »Egyenlőség« által, mely a felekezeti közügyet a tőle megszokott buzgósággal és lelkesedéssel támogatja. De ha semmit sem tett volna, már maga azon tény, mely *példátlan a magyar zsidóság történetében*, hogy az ország egy részének rabbijait négy izben egybe tudta gyűjteni, eléggé bizonyítja szükségességét és biztositja létét. Jónak látjuk ezt hangoztatni, mert most már el szabad mondani, hogy kezdetben minő sanda, gyanus szemmel nézték a rabbik összejövetelét. Zsidó klerikalizmusról, hierarchiáról, s tudja Isten, miféle csodáról sutogtak. *Leopold* Sándor, a szegzárdi izr. hitközség méltán nagyhirű elnöke volt az első a magyar zsidóság vezető alakjai közül, aki felismerte a rabbiegyesület fontosságát a felekezeti életben és ennek megfelelően fogadta harmadéve hitközségében a rabbiegyesületet, melynek gyűlései az idő óta nyilvánosak, hogy minden érdeklődőnek alkalma legyen meggyőződni, hogy az egyesület működése felekezeti *szükségesség*, mit támogatni és erősíteni felekezeti *kötelesség*.

Vannak dolgok a felekezeti életben, melyeket a rabbik nélkül rendezni nem lehet. E lapok nagyra-becsült szerkesztőjét senki sem gyanusíthatja kozmopolitizmussal, a cionizmus elleni küzdelemben hazánkban övé az oroszlanrész, de azért tartózkodás nélkül ir legutóbbi vezércikkében a *rabbik világkongresszusáról* melyet igen helyesen czélszerűnek, kívánatosnak jelez Sokan még mindig nem akarják belátni, hogy bizonyos hitéleti kérdéseket egy-két még oly kiváló rabbi segítségével sem lehet sikeresen, közmegelegedésre elintézni. Ilyen, hogy többet ne említsek, a hitoktatás egyöntetűségének rendezése, melyben hivatalos kötelessége volna *minden* rabbinak részt venni. Most daczára a tagadhatat-

lan baladásnak, mely e téren mutatkozik, hitoktatásunk még mindig olyan állapotban van, hogy azt az igazságnak megfelelően megnevezni és minősíteni annyi volna, mint oktanul és eredményre való kilátás nélkül darázs-fészekbe nyulni. Ilyen ügy továbbá az egyöntetűségre való törekvés a hitélet különböző ágaiban, melynek szükségességét senki sem vonhatja kétségbe (jelenleg is azért hivatott össze a krakói rabbigyűlés), de amit csakis a jól szervezett rabbik egyesülése valósíthat meg.

A Dunántuli Rabbiegyesület azért kezdettől fogva czélul tűzte az *országos* rabbiegyesület megalakítását. A kezdet nehézségeit leküzdve, megmutatta, hogy van a rabbikban érdeklődés, összetartás és munkakedv. Ugyancsak a rabbik egyesülésének szükségességét hangoztatta az orsz. rabbiképző intézet negyedszázados jubileumán egybegyűlt rabbik értekezlete is, mely szeniorát, *Neumann* dr. nagy-kanizsai főrabbit megbízta, hogy a Dunántuli Rabbiegyesület elnökével érintkezésbe lépve, hívja meg vele együtt a magyar rabbikat e nyár folyamán a fővárosba, hogy az országos rabbiegyesületet megalakítsák. A rabbiképző tanárai közül dr. *Bacher* Vilmos és dr. *Blau* Lajos tanár urak még az értekezlet napján aláírták az ívet, hogy a megalakítandó országos rabbiegyesület tagjai közé belépnek. Most küldetnek szét a meghívók és ha valaki, aki csak számot tarthat rá, nem kapott volna meghívót, úgy forduljon az elnökséghez ez ügyben, mert ennek minden lehet az oka, csak szándékoság nem. A f. hó 19-én és 20-án a *budai* izr. hitközség tanácstermében tartandó gyűlés, melynek kihatását most nem mérlegelhetjük, nagy jelentőségre hivatott, melyen ott lesz minden magyar rabbi, aki az egyesülés erejében bizik és aki egyesülni akar a magyar zsidó hitélet föllendítésére.

Az országos rabbiegyesület megalakítása után a legfontosabb tárgya a gyűlésnek az *Orsz. Izr. Nyugdíjintézet* ügye. Mindenki tudja, mindenki belátja ezen intézmény szükséges voltát, még aki ismeri is a nehézségeket, melyek ennek megvalósítása elé tornyosulnak. A hazai izr. hitközségek egész diszes sora — még pedig pártállásra való tekintet nélkül — nyilatkozott ez ügyben és jelentette ki egyelőre elvben, hozzájárulását a nyugdíjintézet megalapításához. Azonban, ha az imént hitéleti dolgokról szoltunk, melyeket a rabbik nélkül nem lehet rendezni, úgy viszont a nyugdíjügy oly kérdés, mit a rabbik maguk el nem dönthetnek. A Dunántuli Rabbiegyesület elnöksége azért az érdekelt és érdeklődő *hitközségek elnökségét* meghívta a budai rabbigyűlésre, hogy ez ügyben együttesen tanácskozzanak a rabbikkal és tegyék meg a jónak látszó intézkedéseket az intézet mielőbbi létesítésének érdekében. Mutassák meg hitközségeink vezető emberei, hogy rajta vannak, miszerint a hitközségek meg tudják és meg akarják csinálni alkalmazottaiknak a szabályszerű, *kölcsönös* teherviselésen alapuló nyugdíjjogosultságot, amit eddig hallgatólag elismertek és sokszor nem csekély megerőltetéssel ki is fizettek még pedig *teljesen* saját pénztárunk terhére belátásból, kényszerűségből és könyörületességből.

Több szempontból nézünk azért jogos várakozással a budai rabbigyűlés elé. A rabbik igenleges vagy nemleges elhatározásukkal döntő lépést tesznek. Akad bizonyára most is oly óvatos bölc, aki előbb az eredményt lesi ki és aztán majd hozzá ül a sült gesztenyéhez, mit mások kapartak ki számára. Aki azonban a tóra és tanítóinak üdvét többre becsüli saját kényelménél; aki a tóráért nemcsak tűrni, de tenni is akar, az tudni fogja kötelességét. Nem sokára meglátjuk majd, kik hajlandók cselekedni és kik csak — *prédikálni*.

Dr. Lövy Ferencz,
nagy-atádi rabbi.

A stomfai zsidóközség multjából.

Irta: Mandel Bernát, tanár.
(Folytatás.)

A pozsonyi és stomfai zsidók közti ellenségeskedésről még egy másik pör is tanuskodik, mely történetileg kutató szem előtt az előbb említett világosan némi oki összefüggésben áll. E pör már nem úgy, mint ama főképpen felekezeti keretben mozgó veszekedés csak egy a szinpad mögött foglalkoztatja a világi, uradalmi hatóságot is, hanem megmozgatja az akkori egész hivatalos apparátust, a szolgabíróaságtól egészen föl az udvari kancelláriáig és belevonja a felséges királyt, Mária Teréziát is. Végoka mint a 18. században a zsidók közt más hasonló pörnek itt is a türelmi adó volt.

Az 1749. évi szeptember havában, Pozsonyban első ízben összeült zsidó képviselő-tanács a 20.000 forintban megállapított tolerenciális taxából kivetett minden hitközségre egy bizonyos részt. Ámbár a repartícióban részt vettek a stomfai és transmontáni járásból a kiküldött Herczföld Mózes, Löwe Simon, Wolf Jakab, Geiringer Izsák és Sámuel képviselők is, a stomfai és malaczka zsidók már egy 1751. január 25-én beadott felségfolyamodványban⁴ remonstráltak a rájuk kivetett összeg ellen, azt állítván, hogy a pozsonyiak őket elviselhetetlen nehéz türelmi adóval terhelték és kérik a királynőt, hogy az ő rabbijuk és a pozsonyi rabbi által új kivetés történjék. Az adhoc kiküldött bizottság konstátálta ugyan, hogy a stomfai zsidók az 1750-iki tűzvész által sokat szenvedtek, de a pozsonyiak ellenfolyamodványukban azt állították, hogy a stomfaiaknak panasza nincs okuk, miután ők sokkal jobb helyzetben vannak és könnyebben tudják magukat fenntartani. A stomfaiak 1753-ban újból kérik Mária Teréziát, hogy a rájuk kivetett nagy türelmi adóból valami elengedtesse és a királynő ez évi október 16-án kibocsátott intimatumával újabb vizsgálatot is elrendel; a per azonban nem csak hogy még most sem kerül dülőre, hanem még elkeseredettebb is lesz, miután az 1755. január havában a taxa toleranciális ügyében másodszor összeülő képviselők az újabb kivetésnél sem vették tekintetbe a stomfai község kérését és így a stomfaiak 1760-ig a türelmi adónak már egy tetemes részével hátralékban voltak. Azon évi január 31-én a helytartótanáctól újból kérik a stomfaiak és pozsonyiak vagyoni állapotának megvizsgálát. Egy időben ő velük, valószínűleg általuk felbátorítva, panaszkodtak a szeredi, galantai, bazini, szentgyörgyi, csesztei koronyai, czifferi, jókai, nagymagyarai, szerdahelyi és tejfalvi zsidók is a pozsonyiak által rájuk kivetett türelmi adóösszeg ellen, mire ezeknek előljárói 1760. július 9-én

⁴ Acta Judaeorum fasc. 100.

Szerdahelyen az ottani, galantai, szeredi rabbik és két pozsonyi jurista jelenlétében új kivetést csináltak. A stomfaiakkal szemben a pozsonyi község még mindig nem akart támogatni. Ki nem sejtene itt a pozsonyiak eme makacságának igazi okát, ha szem előtt tartjuk azt, hogy az Eibenschütz Jonatán miatti viszálynak heve épp akkor gyújtó pontján állott és a stomfai rabbi és előljáró Eibenschütznek hivei voltak?

Vége egy 1761 július 17-én felsőbb hatósági nyomás folytán létrejött Kompromisszum szerint augusztus 18-án kellett volna Szentgyörgyön összeülnie a türelmi adót repartíció alapján újból kivető békebizottságnak, de mivel a pozsonyiak nem az eredeti megállapodás szerint saját rabbijukat, hanem a trebitschi rabbit, Joseph Áron Lembergert hozták magukkal, négy napi veszekedés után eredmény nélkül szétmentek. A pozsonyiak eljárásának megértésére felhozzuk azt, hogy a trebitschi rabbi egy évvel azelőtt, mint antieibenschützianusi inquisitor szerepelt.⁵

A sok huza-vona után 1761 augusztus 28-án a két perlekedő község képviselői az ezen czélra gróf *Balassa János* elnöksége alatt kiküldött vegyes bizottságban abban állapodtak meg, hogy szeptember 15-én új adókivetés czéljából megint összeül a békebizottság, melynek tagjaiként a pozsonyiak részéről a nyitrai rabbi, a stomfaiak részéről saját rabbijuk, a csallóköziek részéről a szerdahelyi rabbi és sorsolás utján még két rabbi, még pedig a vágújhelyi és szeniczi rabbik lettek ajánlva.⁶

Szeptember 15-én csakugyan ülésezett a rabbibizottság Szt. Györgyön, kihallgatta a községek képviselőit és új repartíciót csinált, de mivel a rabbik a vagyonállapotot nem akarták eskü alatt vallatni, az egész pozsonyi zsidóság már két nappal később a helytartótanácsához beadványt intézett, melyben kérik, hogy a rabbik a rendelet értelmében arra kényszeríttessenek, hogy eskü alatt történjék a községek vagyonbevallása.

Újból való sok irka-firka után elvégre október végén Szt.-Györgyön ismét és utoljára ült össze a kiküldött öt rabbi és a következő írásban foglalt döntéssel véget vetettek a hosszadalmas és hatóságokat már zaklató pernek:

»In Puncto deren praetensionen oder Strittigkeiten zwischen denen drey Partheigen als Pressburger-Stampfener-Unterwandler (csallóközi) Judengemeynden, da eine jede Parthey, mit vollkommener Schriftlichen Gewalt und Vollmacht behändigt gewesen von ihren sämtlichen Judenschaften in puncto Tolleranz-Tax von unser aller gnädigsten Kays. Königl. Mayest. welches in Ao 1760 auf nachfolgende 10 Jahre, nemblich bis Ao 1770 ausgefertigt worden ist, dass die gesammten in dem Pressburger Comitath wohnende Judenschaft jährlich Contribuiren sollen fl. 4633, sage vier Tausend sechs Hundert dreissig zwei Gulden wozu wir Endesgefertigte fünf Rabbiners auf hohen Befehl unser allergnädigsten k. k. Mayestät Deputirt worden seyn, um gedachte Partheyen in Einigkeit zu bringen und die Tolleranz zu repartiren, mithin Ein Hochlobl. Consilium und andere hohe Herrschaften fernerhin niemehr zu belästigen, wir auch viele Jurament damit überhoben zu haben, wir Endesernannte Deputirte-Rabiner die drei Partheyen unter-

⁵ Hiszabkusz, Lemberg 563.750 l.

⁶ Az akták mellett van egy iv, melyen kisorsolás végeit a következő helységek nevei vannak feljegyezve: Eisenstadt, Mattersdorf, Kreutz, Lakenbach, Frauenkirchen, Kitsee, Pápa, Sassin, Holitz, Neutra, Szenitz, Waag-Neustadt. Keresztül vannak huzva: Altofen, Grosswardein, Péterwardein, Károly, valószínűleg azért mivel ezen helységek rabbijai messze laktak.

schiedenen u. zw. von ihren guten Willen nebst Handstreich und Mantelgriff nach bester Art beschehen dergestalten, dass die Pressburger Juden-Gemeinde Jährlich zu gedachter Taxe in Summa beytragen soll f. 2760, die unterwändler bis nach gemeldte 10 Jahre u. zw. alle Jahre f. 1345, die Stampfer aber bis vollendes 10 Jahre jährlich f. 527. Alles Obiges ist beschehen von Eigenen guten willen deren drey Parteyen u. zw. ohne Bedräng, oder Nötigung auch mit Handstreich und Mangrief zu dessen urkunde haben wir Rabbiners uns eigenhändig unterfertigt. So geschehen Donnerstag den 8-ten unser Monats Cheschwann Ao Mi (?) 522 in S. Georgen den 5. Abril 1761.

Samson Isaac m. p.,
Vollmächtiger von der Pressburger Juden-Gemeinde

Salamon (?) m. p.,
Vollmächtiger von Pressburger Juden-Gemeinde.

Behr Ahron m. p.,
Bevollmächtiger von der Pressburger Juden-Gemeinde.

Marcus Issrel m. p.,
Vollmächtiger von den Unterwölder.

Marcus Lebl m. p.,
Vollmächtiger in die Unterwölder.

Isak Leszrlus m. p.,
Vollmächtiger in die Unterwölder.

Isaac Geyringer m. p.,
Vollmächtiger der Stampfer Juden-Gemeinde.

Wolf Jacob m. p.,
u. m. f.

Aaron Berlin m. p.,
Rabbiner aus Neutra.

Isak Kolesch m. p.,
Rabbiner in Stampfen.

Simon David m. p.,
Rabbiner aus Serdhely.

Moses Hamburger,
Rabbiner aus Neustatel.

Josef Jacob Stupawa,
Rabbiner aus Szennitz.

Mária Teréziának 1761. december 10-én kibocsátott mandátumával, melylyel a békés elintézés miatt magas megalégedését fejezte ki és a felterjesztett jegyzőkönyvet jóváhagyta, végképpen lezáródott ezen egy teljes évtizeden át elhuzódó per, anélkül azonban, hogy a felekezeti téren is megszüntette volna a két község közti ellenségeskedést.

Előfizetési felhívás.

Azokat a tisztelt előfizetőinket, akiknek előfizetése augusztus 15-ikén lejárt, szintugy azokat, akiknek előfizetése már elébb járt le, tisztelettel felkérjük, méltóztassanak előfizetésüket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

H I R E K.

A krakói rabbikongresszus.

A rabbikongresszus, melynek résztvevői Egyiptomból, Ausztriából, Magyarországból, Romániából, Oroszországból gyültek össze: f. hó 9-ikén déli 12 órakor nyílt meg. A kongresszus kezdeményezői, ugy látszik, ellenkezéstől tartottak s ezen föltevésük nem is bizonyult egészen alaptalannak, mert a chaszidizmus képviselői, legalább a kongresszus központjában, Galicziában, a különben főképpen orthodox rabbik által kezdeményezett és vezetett akciózt megtették hitfelekezeti reform-akciónak. Egyben másban, mint azt kifejtettük, egyes szükséges reformokat akartak ugyan, de a vallás tételeinek érintése, parancsai megdöntésének szándéka nélkül, pusztán megállapodások létesülése céljából, melyek a vallás méltóságának megőrzése okából teljesen indokoltak. Azonban ha a megállapodások létesítése nem is,

maga a vérvád ellen való ünnepélyes tiltakozás, lehetetlen voltának esküvel való erősítése olyan momentumul kínálkozott, amelynek megragadása éppen a legsötétebb elemek képviselőitől lett volna leginkább helyén, mert éppen őket szokták újabb időben meggyanusítani avval, hogy őriznék azokat az irásokat vagy tradíciókat, melyek a vérvádra vezetnek. Mi tudjuk, hogy ily tradíciók avagy irások nincsenek s így annál inkább meglepett bennünket a szinte osztentativ távolmaradás. Azt hisszük azonban, hogy nélkülök se téveszthette hatását a vérvád gonosz és valótlan meséje ellen irányuló ünnepélyes állásfoglalás s pláne a közös *templomi* eskü — tehát egy oly aktus, amire nem csak a hitfelekezet papjai, istenfélő és jámbor vezérei, hanem a vallására valamit adó egyes zsidó is ritkán és a legnagyobb szorongások közepette vállalkozik.

Mindenesetre hiba volt az, hogy ha már ezt a rabbikongresszust elhatározták, annak nagyobb propogandát nem csináltak s színhelyül is olyan területet választották amely a propoganda céljaira nem alkalmas. Azt hisszük, ezt a kongresszus résztvevői is belátják ma, mert bizonyára ők is 40—50-nél több résztvevőre számítottak. Pedig 40—50-nél többen alig voltak, habár a tárgyalások színhelye, a régi nagy »Bené-emuno-zsinagoga zsufolásig megtelt.

A kongresszusról *saját tudósítónk* egyelőre csak inkább a külsőségekkel foglalkozó referátát küldött, s a tárgyalások érdembeli ismertetését később fogja csak rendelkezésünkre bocsáthatni.

Az első tudósítás, mely e hó 12-ikén kelt, a következő:

Általános kép.

Az ujságíró, a bécsi és az orosz sajtó képviselője szinte több, mint a kongresszusi tag. A rendre nagy rendőri kirendeltség ügyel. A tanácskozások színhelye, a »Bené-emuno nagy« zsinagóga előtt az utcákon óriási embertömeg, s a tanácskozás terme is zsufolásig telt.

A tárgyalások nyelve a héber, a német és a jargon. Élvezet hallgatni, hogy különösen az orosz rabbinusok, minő klasszikus héber nyelven polemizálnak. A főjegyző elragadó szónok, de nagy tetszést keltett az alsó-kubini főrabbi *Horovitz* J. is, aki a kongresszus titkára. Héberül és németül beszél s a tanácskozások menetét ugy forma mint tartalom dolgában kedvezően befolyásolja.

A megjelent magyar rabbik közül a titkáron kívül többször szólalt föl *Stern* marosludasi, *Singer*, várpalotai, *Grünbaum* balázsfalvi rabbi. (Többen nem is voltak. Szerk.)

Mindennap két ülés volt. Az érdeklődők két utcában állanak sorfalat s a tanácskozásra érkező rabbikat mindig solem alechemmel üdvözlök.

A Chacham az alsó-kubini főrabbi *Horovitz*zal mindig pontosan hajtat a templom elé és folytonos óvációk tárgya. A chacham-basi mindig héberül beszél, de oly eleganciával és udvariasan, hogy az szinte ki sem mondható. A chacham-basi a kongresszus díszje, a második kairói chacham is itt van, s mindig az első chacham mellett található. A kairói német hitközség papja, a kongresszus alelnöke, aki okos és művelt ember, sokat fáradozik a kongresszus dolgában.

Az orosz rabbik szinte valamennyien művelt emberek, s, ami fő, jónevű kitünőségek. Az orosz rabbik fellépése előkelő. Politikai tekintetben rendkívül félénkek. Mikor közölték velük, hogy a tanácskozás helyén orosz titkos ügynökök is vannak jelen, nagyon meg voltak szepenneve. A kongresszuson részt vesz a *kisenevi* rabbi is, ki barátságos tekintetű, ősz ember.

A galicziai rabbikról most ne essék szó. Mintegy 90-^o/_o-uk távollétével tündökölt, akik pedig megjelentek csak nehezíteni tudták a tanácskozásokat. A chaszideusok már hetekkel előbb terjesztették azt a hirt, hogy a kongresszuson egybegyűlő rabbiknak reformáló szándékaik vannak.

A tárgyalások második napjára a budapesti orthodox közvetítő bizottság két tagja is megérkezett. Az alsókubini főrabbi mutatta be őket a kongresszusnak és a chacham basinak. Csak két gyűlésen vettek részt.

Minden nap új napirendet adott ki a kongresszusi iroda héber nyelven, mindig a következő napit.

A krakói hitközség elnökei több tárgyaláson jelentek meg és a kongresszus vezetőit is sorra látogatták. A chacham basi és kísérete még a kongresszus vége előtt elutaztak. A méltóságos rabbi, a kairói chacham basit ez a cím illeti, levelet intézett a kongresszushoz, melyben szívélyesen bucsuzik a szent gyülekezettől és a rabbiknak szerencsekívánatait küldi. A vasúthoz a kongresszus főemberei kísérték, valamint a krakói hitközség elnöke Landau csász. tanácsos.

Az I. oszt. váróteremben egy lengyel grófné ült és azt a kívánságát közölte, hogy szeretne a chacham basival beszélni. A szembetűnő aggastyán kész volt a kívánságát teljesíteni és azután vagy 10 perczig folyt a társalgás — szép francia nyelven.

*

A kongresszus megnyitása.

Horovitz krakói főrabbi nyitotta meg a kongresszust s üdvözölte a megjelenteket, különösen pedig a chacham basit, akit nagyon melegen ünnepelt. A krakói hitközség képviselőjében Landau elnök, csász. tanácsos volt jelen.

A tetszéssel fogadott üdvözlés után megválasztották a kongresszus elnökségét. Tiszteletbeli elnök a chacham basi, alelnök Cohen kairói főrabbi, titkár Horovitz J. alsókubini főrabbi, jegyzők: Rabinovitz poltavai és Zierlsohn parluokai főrabbik.

Az eskü.

Kilenczedikén déli 12 órakor ünnepélyes istentisztelet keretében tették le a rabbikongresszus tagjai az esküt arra, hogy a vérvádnak írásainkban és tradícióinkban semmi alapja nincs. Ez alkalomból a régi zsinagóga zsufolásig megtelt. A rendről katonaság gondoskodott. A kántor a »Matóvu«-t és a »Hanoszén tesúo«-t énekelte. Utána Horovitz krakói főrabbi kifejtette az eskü fontosságát. Az egybegyűltek erre felöltötték a taliszt, az írástartót kinyitották, s a krakói főrabbi, helylyel-közzel a megindultságtól és sirástól fuldokló hangon, előolvasta a megállapított esküt, amit könyes szemmel, zokogástól meg-megtörő hangon szóról-szóra utána mondott a többi rabbi. Mikor az esküformának vége volt, a leirhatlanul megkapó, szívet járó jelenet végén ezer meg ezer ajkról hangzott föl a megilletődött. Ámen.

Másik feledhetlen jelenet következett erre. A kairói chacham basi teljes ünnepi díszben héber beszédet intézett hallgatóihoz, melyet a szószekekről Horovitz alsókubini főrabbi német nyelven is előadott.

E beszéd a következő:

Kedves hitfeleim! Messzefekvő országból, Egyiptomból jöttünk el a rabbikongresszusra, hogy szent tanaink védelmében közösen és üdvösen munkálkodhassunk. Első istennek tetsző cselekedetünk rendeltetése az, hogy Izrael fejről szégyent vegyünk le. A vérvádat gondolom, a vádaknak ezt a legrutabb vádját, mit emberek eddig kigondolni tudtak. Uralkodó fejedelmek és sok pápa is

hazugnak, költöttnek jelentette ki ezt a vádat. A mi leféséges uralkodónk is, a szultán azt a paranesot, melyet istenhez tért atyja 60 évvel ezelőtt e vád ellen közzétett, megújította és megerősítette, mert szigoruan meghagyta, hogy egyetlen államhivatalnok se merjen annak az örült vádnak hitelt adni. I. Miklós orosz czár is hasonló módon nyilvánosan foglalt állást, amennyiben meghagyta, hogy a hitfeleink ellen bujtogatókat és izgatókat valamennyit szigoruan büntessék meg, mert ők tudják, hogy bennünket efféle vádakkal terhelni nem lehet.

Ebben az istennek rendelt hajlékban ma összegyűltünk, hogy az egész világ színe előtt esküvel erősítsük, hogy a vérvád hazug és költött dolog. Áthat bennünket az a bizalom, hogy ez a gonosz vád egyszer csak mégis szertefoszlik s hogy megadatik nekünk a mód, hogy embertársainkkal oly hűségben és szeretetben éljünk együtt békében, aminőre törekszünk. Reméljük, hogy mindazok az uralkodó fejedelmek és tanácsadók, akiknek törvényeit mindenütt a legigazabb módon, hiven követjük, eme vád ellen irányuló védekezésünket a legkegyelmesebben méltóztatnak fogadni.

Az esküforma, amit a krakói főrabbi olvasott föl, ez:

»Esküszünk, hogy az utálatos vérvád, melyet rosszakaró és gonosz szándéku emberek testvéreink, Izrael gyermekei ellen évszázadok óta különféle államokban költöttek s amelyek szerint nem zsidók, vagy nem zsidó nők vére ritualis czélokra használtatnék, sem mint parancs, sem mint szokás, sem mint bármily néven nevezendő hasonló intézmény, sem a bibliában, sem más ránk nem maradt írásokban, t. i. a tórában, prófétákban és egyéb szent iratokban, sem a babiloni, sem a jeruzsálemi talmudban, sem a Sulchan Aruchban, sem a régi és újabb rabbik egyetlen könyvében elő nem fordul; mindeme szent iratoknak egyetlen egyikében, kivétel nélkül egyikben sem fordul elő törvény vagy törvényes rendelkezés, vagy csak a legtávovábbi vonatkozás is, mely ilyen utálatos és megvetendő cselekményre ösztökél. De mi soha nem is láttuk, soha nem is hallottuk, hogy közöttünk olyan szekták vagy egyes emberek akadtak volna, akik ilyen utálatos és alávaló cselekedetre vete-medtek volna.« Esküszünk az örökkévaló, igazságos Istenre, hogy a vád hamis. Ugy segítsen bennünket Istenünk, mint hogy legjobb tudásunk és tiszta meggyőződésünk szerint esküszünk. Ámen.

Telegrammok.

A rabbikongresszushoz igen sok üdvözlő sürgöny érkezett ugy hitközségektől, mint egyesektől a világ minden részéből. Számos rabbi — amint ajánlottuk — a vérvád dolgában táviratilag küldte meg formális esküjét, amelynek némelyike szívet rázó hangon van tartva. Igen szép a dunántuli rabbiszövetség üdvözlete, amelyet Schnitzer Ármin dr. komáromi főrabbi küldött. Sürgönyök érkeztek tnvábbá Sopronból, Vácraól, Körmendről, Szegedről, Nagyváradról, Kabáról és más hitközségektől. Számos magyar kongresszusi hitközség papja is küldött üdvözlőt. Tudósítónk kiemeli Deutsch balassagyarmati főrabbi táviratát is.

A táviratok természetesen hozzájárultak a hangulat emeléséhez, melyet az is fokozott, hogy a kongresszusi tagok az eskü napján valóságos böjtnapot tartottak.

A király távirata.

A krakói nemzetközi rabbi-nagygyűlés első napján a következő hódoló táviratot menesztették Krakóból Ferencz József királyhoz:

»A kongresszus megtartása céljából messzi országokból itt tartózkodó rabbinusok működésük megkezdése

előtt közös ájtatosságra összegyűltek az Isten házában és forró imát mondtak Felséged jóvoltáért, könyörögve, hogy fohászaik a mennyei atya színe előtt meghallgatásra találjanak. Kérjük Felségedet, hogy legalázatosabb hódolatunkat, valamint legmélyebb tiszteletünket és alázatoságunk kifejezését elfogadni kegyeskedjék. A rabbikongresszus nevében Horovitz, krakói főrabbi, elnök. Horovitz, alsókubini főrabbi, titkár.»

Erre a sürgönyre a király kabinetirodájától a következő távirati válasz érkezett:

»Ő cs. és kir. Apostoli Felsége kabinet-irodája

Horovitz főrabbi urhoz.

A rabbikongresszus résztvevőinek kifejezett hódolatát Ő cs. és kir. Apostoli Felsége a legkegyelmesebben elfogadni méltóztatott. *Kabinet-iroda.*«

*

A kongresszusnak 12-ikén, szerdán volt vége. Ekkor jelentették be a király válaszsürgönyét, amit az összes jelenvolt rabbik állva vettek tudomásul. A sürgöny felolvasása után pedig hosszantartó lelkes óvaczióval ünnepelték a királyt.

A záróbeszédet az alsókubini főrabbi, *Horovitz J.* mondta, aki megköszönte a krakói hitközségnek és főrabbinak, Krakó városának a szíveslátást. Köszönetet mondott továbbá a krakói rendőrségnek is, hogy a nagy sokadalomban példás rendet tartott. Beszédét a király éltetésével fejezte be.

A kongresszus befejezését megelőző este a krakói hitközség elnöke, *Landau* csász. tanácsos vendégül látta magánál a kongresszus összes rabbijait, akik két nagy teremben ültek asztalhoz. A társas vacsora folyamán természetesen sorra kerültek a felköszöntők is, melyeknek sorát *Horovitz* alsókubini főrabbi nyitotta meg. Beszéltek még *Horovitz* krakói főrabbi, a házigazda és *Singer* dr. várpalotai főrabbi, aki különösen nagy hatást ért el. Az utolsó felköszöntőt szintén *Horovitz J.* mondta.

*

Érdekes körülmény, hogy a rabbikongresszus tagjai közül kettő-kettő a krakói régi templomban minden este szónokolt, természetesen a hitközség meghívása folytán. Péntek este is két rabbi beszélt. Péntek este a kongresszus főjegyzője, vasárnap este a chachambasi és *Horovitz* voltak a templomvendégei, de csak *Horovitz* szónokolt. A magyar rabbik közül a marosludasi és balázsfalvi papok is sikerrel beszéltek.

— Az egyiptomi chachambasinak, a krakói rabbikongresszus inicziálójának, kinek érdekes személyével lapunk előző számában foglalkoztunk, nem nagy öröme telhetett eddig nem ismert galicziai hittestvéreiben. Az elszörnyűködés hangján ír külső elhanyagoltságukról, visszamaradottságukról és kvalifikálhatatlan viselkedésükről. Modorról, illemről semmi szó, de szűkölködnek minden önérzet nélkül is. »Nálunk — írja a büszke spanyol zsidó — a koldusnak is több önérzete van, mint némely galicziai nagy rabbinak. Igazán, fogalmam sem volt, milyen a lengyel zsidó.«

Nincs meglepődve a kongresszussal sem, melyen, eltekintve az ezeréves krakói zsinagógában lefolyt nagy esküjelenetről, semmit sem végeztek. Belelaptak száz témába, de egyet sem vittek dülőre. Minden gyűlésen többször összevesztek. Hogy mennyire nincs fogalmuk rendes tárgyalásról, mutatja az, hogy a

kongresszus harmadik napján megjelent egynehány galicziai rabbi, ki azt követelte, kezdjék újból a kongresszust, mert ők csak most érkeztek. »Mi sama kazóth?« (Ki hallott ilyet?) kérdi szép héber levelében az egyiptomi monseignor. Micsoda emberek is azok a galicziai testvérek? *Engem* vallásrontónak tekintettek, amiért már eleve agitáltak a kongresszus esetleges határozatai ellen. A gyűlésre különben a galicziai rabbik csak nagyon kis töredéke jött el. Annál több szegény ember rohant meg, mintha Egyiptom kincseit vittem volna magammal. Soha annyi koldust egy csomóban nem láttam. Külföldről is nagyon kevés rabbi volt ott (ezt mi előre megmondtuk); legtöbben Oroszországból jöttek, kik jobb modoruak, tudósabbak és okosabbak.« Ott is hagyta kongresszusát a chachambasi már kedden, pedig a program szerint még öt napig kellett volna ott maradnia.

A koldusok figyelmét valószínűleg fényes megjelenésével vonta magára az egyiptomi zsidó primás. A chachambasi ugyanis, kinek állása Egyiptomban állami méltóság, ordókkal dekorálva, kardosan, aranygallérosan és egyáltalában állami diszruhában jelent meg az eskücszeremónián. Bizonyos, hogy Krakóba még egyszer nem megy el. Ha új kongresszust akar, azt ezentúl nem Galicziában tartatja meg.

A chachambasiról különben nekünk is van néhány érdekes följegyezni valónk.

A zárkózott természetű, nagy méltóságos viselkedésű (otthon excellenciának nevezik) szép öreg ur kitörő örömmel fogadott, mikor először mutatkoztam be neki. Azt hitte, maszkirozott spanyol rabbi vagyok, mert a hébert folyékonyan és az ő kiejtése szerint beszélem. »Magától el nem válok, amíg Budapesten maradok«, így hizelgett, ami természetesen nagyon jól esett és mellette is maradtam, míg csak el nem utazott. Elvittem a mi Kayserlingünkhöz, kit minden modern zsidó tudós ismer és tisztel, különösen a spanyol. Mikor a nagy történetírót meglátta, megállt és elmondta azt a benedikciót, mely elő van írva arra az esetre, ha világhírű tudóst látunk először. Kayserlinggel francziául és spanyolul beszélt, beszédét sokszor héber mondatokkal és kifejezésekkel vegyítvén. Hogy elmentünk, megjegyezte, hogy ezért a látogatásért is érdemes volt Budapestre jönni. »Hogy annyi nyelvet tud — tette hozzá — azért még nagyobbra becsülöm. Mi, keleti zsidók, a nyelvismeretet nagyon megbecsüljük. Minden tanult spanyol zsidó Egyiptomban tud néhány nyelvet. Tudnia kell arabul, mely az ország nyelve, tudnia kell héberül, mely vallásunk nyelve, tudnia kell spanyolul, mely a zsidó család nyelve és tudnia kell francziául és olaszul, mely a művelt idegenek nyelve. Én különben törökül is tudok, Egyiptomban ez is kell, minthogy Egyiptom török fönhatóság alatt áll.« (Ha nem szégyeltem volna magamat, elmondtam volna neki, hogy nálunk, fájdalom, akárhány rabbi nem tud az ország nyelvén, sőt olyanok is vannak, kik *nem is akarnak* tudni.)

Felkért azután, kísérném el a parlamentbe, amit meg is cselekedtem. Érdekes volt, hogy a hosszuszakállu, turbános rabbi nem egy helyen kifogásolta a *gothika* tisztaságát. Ez belejátszik a renesszanszba, jegyezte meg itt, ott meg román motivumokat fedezett föl. Dolgok, mik a mi orthodox rabbijaink nagy részének (és a chachambasi orthodox rabbi) — spanyol falvak.

A parlamentben említette, hogy a zsidó templom, nagyon meglepte. — »Olyan szépnek találja?« kérdezém. »Sőt«, felelt. »Elhültem, mikor megláttam.« »Olyan községbe, amilyen az itteni lehet, más templom illenék.« — »Mondja csak, főrabbi uram, kérdezém, hol van az a

templom, mely annyira nem tetszik? — »Abban a házban, felelt, melyben az én könyveimet árulják.« (Schlesinger könyvkereskedésében, az Orczy-féle házban, hol az orthodoxok temploma van, kaphatók a chacham-basi héber művei.) — »Akkor jöjjön csak velem, majd mutatok én más templomot.« És elvittem a dohány-utczai szentélyünkbe. »Ő ekzczenziájának« roppant tetszett különösen a hatalmas templom belseje, de megjegyezte, hogy az ő főtemploma Alexandriában, melybe 5000 ember fér, még szebb. — Figyelmeztettem azután a chacham basit, hogy imádkozni a dohány-utczai templomban nem szabad. — »S miért nem?« kérdező meglepetten. — »Nem tudom, hány száz orthodox rabbi, felelém, tilalmat irt alá, hogy igaz zsidó ebben a templomban ne imádkozzék. A templom nem kóser. — A rabbi erre Kohner Zsigmond helyére ülve (ez volt hozzá legközelebb), ezt a bibliai verset reczitálta: »Én ze ki im béth Elókim« (Valóban ez nem más, mint Isten háza) és mondott aztán hálaímát, hogy az Úr arra méltatta, hogy Izrael e szent csarnokát lássa. Az oltárasztal mellett megjegyezte, hogy náluk, szefardoknál az előimádkozó nem fenn, a frigyláda előtt áll, hanem a templom közepén, hogy mindenki jól hallhassa. Érdekesek az askanaz orthodoxok, tevé hozzá. Náluk a bima (mi almemornak mondjuk) a templom közepén áll, de az előimádkozó a frigyláda előtt imádkozik. Pedig a bimának tisztán azért kell a templom közepén állania, hogy a kántor ott álljon, hogy előadását mindenki jól hallhassa.

Még egy érdekes epizód:

Az oltárasztal fölött, ahol a Tórát olvassák föl, táblát látott a chacham, melyben be van vésve a benedekció, melyet azok mondanak el, kiket a Szentírás elé szólítanak. Kérdő tekintetere, szégyenkezve vallottam be, hogy vannak bizony nálunk olyan zsidók is, kik nem tudják betéve a benedekciót, hogy tehát meg ne szégyenüljön valaki, táblába vésték az imát, hogy a Tóra elé járuló onnan leolvashassa. — »Hja! hja! szólt erre sóhajtván. Nálunk is van ilyen tábla, de a betű rajta nem héber, hanem *franczia* (tulajdonképpen latin) Nálunk már olyan zsidók is vannak, kik olvasni sem tudnak héberül, hát odairtak a héber benedekciót profán betűvel.« Ez meg engem lepett meg nagyon. De nem szóltam semmit. Mert mondhattam volna valamit. Mondhattam volna például azt, hogy ilyen zsidók nálunk is akadnak. Akárhány fiu csak a latin betűkkel átirt kaddist olvashatják atyja, anyja sirjánál minden igaz zsidó igaz szégyenére.

Mardochai Hajehudi.

— A király születésnapja. F. hó 18-án, kedden, 73-ik születésnapja virrad ősz királyunkra, minden népeiszeretett ősz atyjára. A fohászok, az istenhez való emelkedés napja lesz ez, hogy a Mindenható óvja királyunk nemes életét s el ne apaszsa bölcsesége forrását. Számos hitközségből kaptunk értesítést arról, hogy e napot, mint minden évben, ezuttal is ünnepélyes istentisztelettel szentelik meg a zsidó templomokban. Több tudósítás szerint a király születésnapjáról való megemlékezés már e héten szombaton történik.

— A dunántuli rabbi egyesület f. hó 19-ikén és 20-ikán tartja meg rendes évi közgyűlését Budán. 19-én, szerdán, d. u. 2 órakor a rabbik a budai hitközség tanácstermében (II., Öntőház-u. 5) gyülekeznek s onnan 3 órakor a budai zsidótemplomba mennek istentiszteletre, melynek alkalmi szónoka Klein Mór dr. nagybecskereki főrabbi lesz. Azok a főt. rabbi urak, akik már 19-ikén délelőtt a fővárosban lesznek, fölkéretnek, hogy az nap delelőtt 11 órakor a budai hitközség tanácstermében előzetes megbeszélésre megjelenni sziveskedjenek.

— A tulajdonképpeni tanácskozás augusztus 20-ikán, csütörtökön kezdődik a következő tárgysorral. 1. Elnöki megnyitó. 2. Pénztári jelentés. 3. Az Országos rabbi egyesület megalakulása és tiszti karának megválasztása. 4. Talmudi értekezés בְּסוּגֵי גִטִּין (Gittin elején) tartja Rosenthal Tóbiás. 5. *Venetianer* Lajos dr. felolvasása a »magyar zsidók községi szervezetéről.« 6. Az Országos nyugdíjintézet tervezetének tárgyalása. Előadó: Löwy Ferencz dr. 7. A beérkezett tankönyvek bírálata. Előadók: Bernstein Béla dr. és Eisler M. dr. 8. Indítványok, melyek legkésőbb augusztus 10-ig az elnökségnél beadattak. A tárgysoron, amint látni való, két fontosabb kérdés szerepel. Az egyik az országos rabbi egyesület megalakulása, a másik az országos izr. nyugdíj egyesület megteremtése. Ezeknek dolgában Neumann Ede dr. nagykanizsai főrabbi s illetőleg Schnitzer Ármin dr. a rabbi egyesület elnöke külön felhívást intéztek a rabbikhoz, illetőleg a hitközségek elnökségeihez. Reméljük, hogy a mostani közgyűlésnek sikerül mind a két intézményt megteremtenie s így a mostani gyűlés maradandó emléküvé válik.

— 100 éves zsinagóga. A stomfai zsinagóga főnállásának százados fordulóját vasárnap ünnepelték meg. Az ünnepségen a megye, a környék sok kitűnősége és számos bécsi vendég jelent meg. A templom udvarán tartott diszgyűléssel kezdték az ünneplést. Herzog Mór rabbi a királynak és hazának hódoló beszédét mondott, mely nagy tetszést aratott. Azután hódoló táviratot küldtek a királynak. Utána azt indítványozták, hogy Geiringer Zsigmondot, aki most bécsi lakos, azért az érdemeért, hogy a templom renoválására 10 évvel ezelőtt 6000 koronát adományozott, válaszsák a hitközség tiszteleti tagjává. Ennek megtörténtével Polacsek Mór jegyző felolvasta Herzog Mór rabbinak és Tischler Sándor előljárósági tagnak a stomfai hitközség 500 éves multját felölelő emlékkönyvét. Déli 12 órakor ünnepi istentiszteletet tartottak a száz éves templomban. Az istentisztelet énekrészeit a bécsi török templom főkántorának, Bauer Jakabnak közreműködése segítette fényesen ellátni. Azután Herzog rabbi magasan szárnyaló ünnepi beszédben méltatta a hitközség jelentőségét. Hatásos beszéde után a kar a Szózatot énekelte s a királyért mondott imával berekesztették az ünnepélynek e részét. Két órakor a Szűsz-féle alapítványi házban 300 teritékes társas ebéd volt. Az első felköszöntőt itt a főrabbi a királyra mondta. Ezután a hitközség elnöke szólalt föl. Majd Engel Ede azt jelentette be, hogy a Bécsben lakó stomfaiak egyesületet alakítottak, mely az anyahitközséggel szoros kapcsolatot kíván fõntartani. Beszélt még Tischler Sándor előljáró, aki a templom alapítójának, Löwy rabbinak emlékére üritette poharát. A szónokok közt volt a stomfai plébános, a fõszolgabíró és mások.

— Budakeszi zsidó temető. A budakeszi svábok természete nem veszi be a zsidót, nevezetesen nem az élő zsidót, ha csak a nyári költő-pénzét oda nem viszi közéjük. A halott zsidónak azonban mégis csak helyet adnak — még pedig valahol a temető árkában, ahova az öngyilkosokat és a budakeszi őstársadalom egyéb kitaszítottjait szokták elföldelni. Sajnos a mi zsidóink és pedig első sorban a fővárosiak mégis a budakeszi svábok közé viszik nyáron életüket és pénzüket. A pénzüket biztosan otthagyják, de néha úgy fordul, hogy az életüket is. Éppen erre való tekintetből kell Budakeszin bevándorló-zsidó temető. Már most ezt meg is akarják csinálni és természetesen választották hozzája diszes tisztviselői kart. A budakeszi svábok úgy látszik, hajlandók a zsidóknak annyi konczessziót tenni,

hogy ha megélni köztük egyet sem hagynak, legalább temessenek el ott mentől több zsidót. Mert hát vajjon mi vonzaná Budakeszire a zsidókat, ha nem — a temető? A dolgoknak ilyen állapota mellett, amikor kilátás van rá, hogy a jövőben már csak azért is, hogy a derék svábok közt legalább holtan legyen állandó maradásuk: mentől több zsidó fog Budakeszen meghalni — jelentkezett a tétényi orth. hitközség is, hogy a Budakeszin nyugodni kívánó zsidó halottak temetési költségei kárba ne veszzenek. Ez a hitközség az illetékességét t. i. csak most fedezte föl, amikor remény nyílik arra, hogy a temetkezési helyért és szertartásért jól megadózható hitfelek Budakeszire fognak sietni meghalni. Addig amíg zsidó szegény ördögök hunyták le szemüket Budakeszin, s amíg azokat más felekezet temetőjében kellett szégyenszemre elfödélni — addig a tétényi hitközség és Chevra-Kadisa egyáltalán nem érezte a maga illetékességét mozogni. Mi azt mondjuk, hogyha Budakeszin meg nem türik az állandóan ott lakó zsidót, akkor semmi szükség a zsidó temetőre. A tétényi hitközség és Chevra-Kadisa enélkül is érdeklődhetik a Budakeszin netán elhunyt zsidók iránt, de ha nem érdeklődik, a vallás parancsolta áldozatra készséggel vállalkozik más környékbeli Chevra-Kadisa is; csak tessék a figyelmet fölhívni rá, hogy segítségre van szükség. A leghelyesebb az volna, ha a budakeszi svábok közé, akik az élő zsidót télen nem veszik be, nyárára meghalni sem mennének a zsidók.

— **Templomavatások.** Isaszegen és Szerencsen templomot avattak a héten. Mindkét templom új és jelentékeny anyagi áldozatok árán létesült. Az isaszegi felavatását *Kohn* dr. gödöllői rabbi végezte ünnepélyes istentisztelet keretében. Az avatás alkalmából banquet és mulatság is volt. — A szerencsi templom felavatásáról még ennyi részlet sem érkezett, s csak az jutott nyilvánosságra, hogy a szerencsi templom felavatása állítólag csendőrfedezet mellett történt. A részletes tudósítást várjuk.

— **Rabbibeiktatás.** *Jordán* Sándor dr. eddigi fogarasi főrabbit a szatmári statusquo hitközség, mint annak idején irtuk, nagy lelkesedéssel választotta papjává. Hivatalos beiktatása, mint most értesülünk, f. hó 18-ikán, a király születése napján lesz a délután 2 órakor tartandó istentisztelet keretében.

— **A zsidók hazafisága.** *Zay* Miklós gróf. »A 49-es Kossuth« czimen értékes tanulmányt tesz közzé a Budapesti Hirlapban. A sok tudással és nagy alaposággal irt tanulmányban augusztus hó 1-én megjelent abban a részében, melyben az érdekes szerző a szegedi országgyűlésnek a zsidóemancipációra vonatkozó törvényjavaslatáról szól, a mindig megmegújuló becsmérléssel szemben a következő bizonyítványt állítja ki a magyar zsidóság számára:

»Sok tanulság rejlik abban, hogy Kossuthnak és társainak még a harc végnapjaiban is eszökbe jutottak a zsidók polgári jogai. E felekezet kivette részét a nemzeti küzdelemből. Tagjai nemcsak a harctéren véreztek, de a honvédhadsereg felszerelése körül is szereztek érdemeket. Kossuth szegedi törvénye a legkézzelfoghatóbb czáfolata ama buta vádnak, hogy a zsidóságra nagy veszedelmek idején számítani nem lehet, mert patkányok módjára hagyja el a sülyedő hajót.«

— **A böződujfalusiaknak.** A böződujfalusi prozelita zsidó földmiveseket ért árvizveszedelem bajainak enyhítésére e héten két adományt kaptunk. *Berényi* Sándor dr. budapesti ügyvéd Bártfáról, »Pollák Illés dr. kamarai ügyész édes anyjának elhunytá alkalmából« 10 kt küldött, *Mandel* Mór pedig Budapestről 4 kt adott át.

Evvel a 14 koronával együtt a böződujfalusiak számára eddig 130 k-t gyűjtöttünk és küldöttünk el rendeltetése helyére.

— **A temesvár gyárvárosi hitközség** a héten mozgalmas rendkívül közgyűlést tartott *Kohn* Márton elnöklete alatt, melynek egyedüli tárgya az elnökség és a választmány megválasztása volt. Egyhangulag nagy lelkesedéssel elnökké *Friedmann* Manót, alelnökké pedig *Löwinger* Jakabot és *Tauber* Henriket választottak meg. Választmányi tagok ezek lettek: *Steiner* Miksa, *Kohn* Adolf, *Pollák* Bernát dr., *Löwinger* Salamon, *Szécsi* Lajos, *Engl* Mór, *Freund* Márk dr., *Izrael* Izidor, *Kohn* Márton, *Herzl* Illés, *Hübsch* Dávid, *Kohn* Dávid, *Rosenthal* Izidor, *Mihael* Károly dr., *Liebmann* Náthán, *Schwarz* Lipót, *Klein* Lipót, *Hönig* Sámuel, *Jakobi* Arnold, *Freund* Ferencz, *Freund* Ármán, *Kovács* Gyula dr., *Weisz* Bernát dr., *Fenyves* Miksa, *Preis* Ignác, *Rosenthal* Ignác, *Deutsch* R. Rezső, *Kovács* Lipót, *Sugár* Tivadar dr., *Spitzer* Salamon és *Reschowszky* Hermann.

— **A kisenevi vérengzések.** »Die Judenverfolgung in Kischenew« czimen a stuttgarti Dietz cégénél broszura jelent meg, mely a kisenevi vérengzésekről bőséges anyaggal szolgál. A munka kiadója *Struve* Péter Stuttgartban élő orosz publicista, aki a kisenevi véres eseményekről autentikus adatokat és aktákat szerzett, melyek Bessarabia fővárosának rémtetteire új világot vetnek. A gyilkosságokra, fosztogatásokra és meggyalázásokra vonatkozó sok részlet mellett a könyv orosz állami méltóságviselőknek a kisenevi katasztrófa előtt tartott oly beszédeit is közli, melyek a vérengzések mélyebb okait is megvilágítják. *Botjanow* hadtestparancsnok, a volt odesszai főkapitány, *Suwalov* gróf és a *Dnieper* m. mohilevi alkormányzó, *Wjaszenszki* herceg, különféle alkalmakkor oly beszédeket intéztek a zsidók képviselőihez, melyek abban csucsosodnak ki, hogy »ne hagyjátok a zsidókat a forradalmi kijelentésekben részt venni, különben Oroszországnak minden zsidója meg fogja ezt keserülni...« Mikor *Ignatiev* gróf volt belügyminiszter, Déloroszországban akkor is voltak zsidóüldözések, mint a melyekkel a zsidóknak a nihilizmusban való részvételét akarták megtorolni. A munkácskában van négy kép is, melyek megrázóan állítják az olvasó elé a kisenevi vérengzéseket. Az egyik kép egy rakás kis gyereket mutat, akik öszetört kézzel-lábbal és koponyával hevernek; egy másik kép a katasztrófa felvett áldozatait mutatja, akik megcsonkítva és bénára verve hevernek. A broszura a kisenevi rémnapok emléke, mit a szerző szemtanuk elbeszéléséből és leírásából állított össze.

— **Katonák és zsidók harca.** Varsóból jelentik a *Dzienik* Posnanszkinak, hogy augusztus 10-én egy nagyobb énekes csapat vonult át a városon. A zsidó negyedben a katonák összetűztek a zsidókkal s a verekezés csakhamar utcza harczzá fajult. A zsidók botokkal és vasrudakkal védekeztek a katonák fegyverei ellen. A varsói rendőrség rögtön közbelépett, de hatalma gyengének bizonyult s a segítségül hívott kozák csapatok segítségével sikerült helyreállítani a rendet. *Hatszáz* zsidót elfogtak, de sokan maradtak a harctéren s a sebesültek száma mindkét részen igen nagy volt. A varsói lapoknak eltiltották a véres harc közlését. Kedélyes orosz állapotok. Kisenev, úgy látszik, hódít.

— **Hymen.** *Viola* Sándor dr. csongrádi ügyvéd, f. hó 12-én vette Félégyházán feleségül *Feuer* Adolf nagybirtokosnak és a mezőgazdasági bank igazgatójának bájos, nagy műveltségű leányát, Terikét.

Philipp Arthur román-resiczai kereskedő, *Philipp* Kálmán fővárosi reáliskolai tanárnak bátyja, nőül vette *Prinz* Adolf prebui kereskedő és földbirtokos művelt lelkű bájos leányát, Juliskát.

— Halálozás. Életének nyolcvannegyedik évében hunyta szeméit örök álmra Nagyvárad társadalmának egyik régen tisztelt és becsült urasszonya, özv. opályi Steiner Lipótné szül. Léderer Katalin. Az érdemes matrona a régi Nagyvárad életében a humanizmus és jótékony terén nemes emlékü férjével együtt jelentékeny szerepet játszott. Elhunyt előrehaladt korában sok szenvedés után szinte megváltás volt ugyan, — halálának híre mégis általános részvétet keltett. Az elhunytban a Stern, Léderer, Moskovits és Steiner családok gyászolják rokonukat.

Weinberger Sámuel 1848/49-iki honvéd, a Heller és Társa cég nyugdíjasa, f. hó 6-án 74 éves korában meghalt Budapesten. Temetése m. vasárnap délelőtt történt a rákos-kereszturi temető halottas házából.

* Érdekes levél. A következő érdekes levél érkezett a »Szt.-Lukács«-fürdői Kristály-forrás ásványvíz kútállalathoz: »Peking, 1903. június hó 25-én. Egy 50 üveget tartalmazó láda Kristály ásványvizet küldetett hozzám, barátom, gr. G. Z. Ö excellentiája, amely láda ezelőtt néhány nappal megérkezett és én oly kitűnőnek találtam e vizet, hogy Önöket ezennel felkérem, miszerint azonnal 10 ládát, mely mindegyike 50 egy literes üveget és 10 ládát, mely mindegyike 50 fél literes üveget tartalmazzon, a következő czim alatt küldjenek: »Cs. és kir. osztrák-magyar konszultus Tientsinben, továbbítandó a cs. és kir. követ báró Czikkann részére, Pekingbe«. Amidőn egyuttal az Angol-Osztrák bankot utasítom, hogy budapesti fiókja útján számlájukat a feladóvevények ellenében kifizesse, maradok tisztelettel: M. von Czikkann, cs. és kir. követ.« A szállítmány Fiumén át megy a tengeren Tientsinig, ott átveszi az osztrák-magyar konzulátus, mely a chinai követség számára czimzett küldeményeket a Peihó folyón továbbítja Pekingbe.

Elsőrangu hazai gyártmány!

2500 gőzeséplőkészlet és

100,000 különféle kisebb gazdasági gép üzemenben.

»Első Magyar»

Gazdasági Gépgyár

részvénytársulat

Budapest, VI., Váci-út 19. sz.

Malomberendezésekre külön szakosztály!

A gazdálkodáshoz szükséges összes gazdasági gépek elismerésért mert kitűnő minőségben. Szakba vágó kérdésekkel kérjük, hogy hozzánk fordulni. Részletes fölvilágosítással és árjegyzékkel szívesen szolgálunk díjmentesen.

Darálók. * Borprések. * Szezkavágók.

Vetőgépek. * Járgány eséplőkészletek. * Ékek.

Morzsolók. * Répavágók.

* Kisebb családnak vagy özvegynak biztos megélhetés kínálkozik, élénk forgalmu mezővárosban kóser kifőzés nyitása által. Előkelőbb abonnensekből, legalább 10 egy évre kötelezőleg biztosítatik. — Reflektánsok adják be részletes ajánlataikat »Tiszta« jeligével a kiadóba, mire a szükséges fölvilágosításokat megkapják.

Első Leánykiházasítási Egylet m. sz.

Leány- és fiu-biztosító intézet.

Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. sz.

Folyó évi július hóban 1,360.200 K., értékű biztosítási ajánlat nyújtott be; ezekből elfogadtatott: 1,119.400 K., ezekből visszautasított: 240.800 K. Biztosított összegek fejében 63,554 kor. 15 fillér fizettetett ki.

1903. január 1-től június hó 31-éig 7,714.200 kor. értékű új biztosítási kötvény állítatott ki és biztosított összegek fejében 472.209 korona 19 fillér fizettetett ki.

Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és a legelőnyösebb feltételek mellett.

Az érsekújvári kongr. izr. hitközség iskolaszékétől.

Pályázat.

Tanítóink egyikének Kolozsvárra való megválasztása következtében egy rendes tanítói állás jött üresedésbe. Kezdő évi törzsfizetése 1000 kor. és 240 kor. lakbérilletmény. Megkivántatik, hogy ugy a héber, mint a magyar-német nyelvben kiváló jártassággal bírjon. Oly tanítók, kik már több évi gyakorlattal bírnak és a héber és németben is kitűnők, esetleg nagyobb javadalomra számíthatnak és előnyben részesülnek.

Folyamodványok bélyegtelen másolatokkal felszerelve, f. hó 25-ig az iskolaszékhez intézve, alulírottához küldendő.

Érsekújvár, 1903. augusztus 13.

Décsi József,
isk. igazgató.

HIRDETÉSEK.

Vidékre pontosan szállít

SZT. LUKÁCSFÜRDŐI KÚTVÁLLALAT,
BUDA N.

Elismert legjobb beszerzési forrás!

Nagyban és kicsinyben

אתרוגים לולבים הדסים

szállítok:

6 darab párgi אתרוגים III. minőség	7 korona
6 > > > II. >	9 >
6 > > > I. >	12 >
6 > מבהרים > I. >	18 >

מבהרים שבמבהרים darabonként 4—8 koronáig.

A jeruzsálemi eszrogim csak
20%-kal drágább a párginál.

לולבים Genuából, darabja	1 kor. 20 fill.
> Bordigheri, >	— > 80 >
הדסים II. minőségű, 100 darab	2 > 40 >
> I. > 100 >	4 > — >

Előleg beküldése mellett az összeg utánvét.

Az egész összeg előleges beküldése esetén díjmentesen
Ausztria-Magyarországba és Németországba.

RÁTH HERMANN
KÉRJEN ÁRJEGYZÉKET. **TRIEST.**

Isr. Knaben-Erziehungs- u. Unterrichts-Anstalt

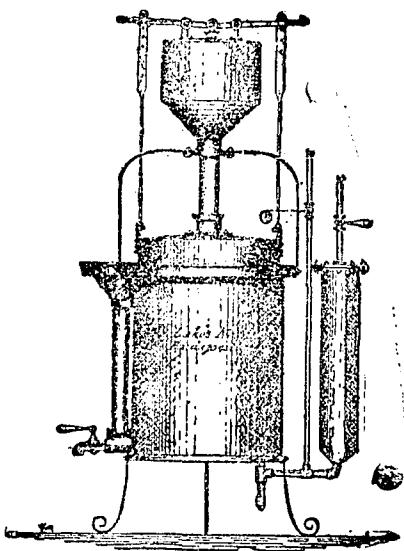
von Bamberger, Aschaffenburg.
Unter Aufsicht der kgl. bayr. Regierung.

Institutschule mit vorzügl. Lehrkräften — Gelegenheit
zum Besuche von Realschule, Gymnasium u. Technikum. —
Nachhilfeunterricht in allen Disziplinen.

Prospekt durch

Das Direktorat.

**Első magyar engedélyezett
acetylen-készülékek gyára**

ajánlja az országos vizsgáló-
bizottság által

elsőnek concessioált
készülékeit vendéglők, kávéhá-
zak, szállodák, gyógyszertárak,
gyárak, kastélyok, magánházak
megvilágítására.

Teljesen biztos és előírás sze-
rint teljesen veszélytelen és
legszebb világítás!

Saját szabadalom! Saját concessio!

LAKOS-féle szabadalmazott
láng-visszacsapó szerkezetek,
vizmanométerek Puratylene-
szabad, gáztisztítóanyag.

Csővek, lyrak, lusterek, égő- és az összes alkatrészek
nagybani raktára

LAKOS NÁNDOR

gépgyár

•• BUDAPEST, ••

VII. ker., Szövetség-utca 3. szám.
Árjegyzék ingyen és bérmentve.

Vidéki szakavatott képviselők kerestetnek. — Referenciák
több mint 1000 felállított berendezésről.

ARANYOSI MIKSA

NYILVÁNOS FELSŐ
KERESKEDELMI ISKOLÁJA

BUDAPEST, V., NAGYKORONA-UTCZA 13. SZ.

BIZONYÍTVÁNYOK ÁLLAMÉRVÉNYESEK.
EGYÉVES ÖNKÉNTESSEGI JOG. — AZ
INTÉZET INTERNÁTUSSAL VAN ÖSSZE-
KÖTVE. — ELŐJEGYZÉS A SZÜNET
ALATT IS. — RÉSZLETES PROGRAMM
INGYEN ÉS BÉRMENTVE KÜLDETIK.

VERŐ ADÉL

internátussal kapcsolatos

leány tan- és nevelőintézete

Budapest, VI., Gyár-utca 19, I. em.

(Gróf Károlyi bérház).

Mérsékelt árak. — Egyszerű nevelés. — Kiváló tanerők. —
Állami tanterv. — Államérvényű bizonyítványok. — Szak-
tanítás. — Tágas, levegős tantermek. — Tornaterem. —
Bővebb fölvilágosítással szívesen szolgál az igazgatóság.

VERŐ (Weinréb) ADÉL, igazgató-tulajdonos.

Vidéki szülők figyelmébe!

VERŐ ADÉL tan- és nevelő intézete internátussal van össze-
kötve. Az intézetben szeretetteljes bánásmódról, gondos
fölgyeletről, egészséges, kitűnő, polgári ellátásról és a
szülői házat minden tekintetben pótló otthonról gondos-
kodva van. — Tágas levegős hálótermek; dolgozó- és fürdő-
szobák. — Villam-világítás. — Mérsékelt árak. — Bennlakó
tanítónő, nyelv- és zenemesternő. — Részletes iémertető-
vel készséggel szolgál az igazgatóság.

Budapest, VI., Gyár-utca 19, I. em.

(Gróf Károlyi-bérház).

אתרוגים לולבים הדסים

legjutányosabb árban csakis a FÜRST ÉS KLEIN
cégnél kapható.

Hitközségek és ennek alkalmazottjai 15 százalék
engedményt kapnak.

FÜRST és KLEIN

déli gyümölcs- és esemegekereskedés

Budapest, VII., Károly-körut 9.

Telefonszám 885.

A Budapesti Kereskedelmi Testülettől fentartott
BUDAPESTI
Kereskedelmi Akadémia

1903/1904. évben negyvenhetedik évfolyamát nyitja meg. Új szervezete szerint az intézet két tagozatra oszlik: a) *A Budapesti Kereskedelmi Akadémia felső kereskedelmi iskolájára*, melybe a beiratások az V., Alkotmány-utca 11. sz. a. levő iskolai épületben f. évi szeptember 1-től 3-ig naponként a délelőtti órákban tartatnak. b) *A Budapesti Kereskedelmi Akadémia akadémiai tanfolyamára*, melybe a hallgatók csak érettségi bizonyítványok alapján ugyanott szeptember 10-től 15-ig iratnak be. — Az intézet szervezetét, fölvételi feltételeit, alapítványi- és tandíjmentes helyeit, ösztöndíjait stb. tárgyaló tudósításokat kívánatra mindenkinek megküldi a

BUDAPESTI KERESKEDELMi AKADÉMIA
igazgatósága
(V., Alkotmány-utca 11. sz.).

ראש השנה levelező-lapok és üdvözlő
kártyák nagy választékban kaphatók

KOHN és GRÜNHUT papirnagykereskedésében **BUDAPEST**
VII., Hársfa-utca 1.

Füstölt húsárú

6% rabatt.

Legjobb minőség. Szállítás minden irányban.

Következő árak:

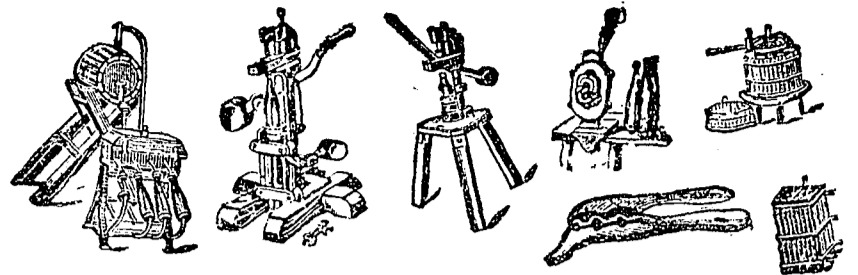
Tormás virsli	100 pár	frt	3.50
Debreczeni	100 >	>	12. —
Győri	100 >	>	8. —
Szafaladé	100 >	>	3.50
Szalámi kitűnő minőség	1 kgr.	>	1. —
Veronai szalámi	1 >	>	1.10
Krakkói	1 >	>	1.10
Füstölthús, kifőtt	1 >	>	1.40
Füstölthús, nyers	1 >	>	1. —
Oldalas nyersen élvezhető	1 >	>	1. —
Paprikás szalonna	1 >	>	1.20

Mindenféle kolbász és füstölthús jutányos áron.

D I A M A N T J.

füstölthús gyára, Ujpest, Kemény Gusztáv-ut 11.

Kívánatra a helybeli főrabbiש"ך-ה'לפ"ה fölmutatható.

ERDEI FERENCZ és TÁRSA
mechanikai gépműhelye

Budapest, VII., Rózsa-utca 29. sz.

készít **pinczegazdászati gépeket**
és eszközöket, sodronyfonógépeket, vasbutorgyár berendezéseket, különleges gépeket és eszközöket tömegcikké gyártására.

Elfogadnak szakmájukba vágó cikkeknek tömeggyártását, vas- és fémesztergályozásokat stb., a lehető legjutányosabb áron.

BUTOROK egy készpénzért mást
részfizetésre

a legegyszerűbbtől a legfinomabb kivitelig legjutányosabban

Ehrentreu és Fuchs

testvéreknél,

Budapest VI., Teréz-körút 8. Anarassy-ut közelében

← Képes árjegyzék ingyen. →

Nincsen többé poloska!

Ezen utálatos féreg azonnal és biztosan csak a Baros-féle Villám-poloskairtóval pusztítható el. Ezen szer minden lakást biztosan megtisztít a féregtől, utánszaporodás azért lehetetlen, mert nemcsak az élő féreg, hanem annak petéit is teljesen kiirtatnak. 1 üveg 1.—, 1.50 2.50 és 3.— korona. Továbbá kapható: sváb, muszka, bolha és egyéb rovarok ellen, biztos hatású Villám-féregirtópor csomagja 10. 20 40. és 75 krajczár. Valóí csakis Baros Gábor Budapest, VII., Dohány-utca 1. vegyészeti cikkek gyá ból.

HIRDETÉSEKET

jutányos áron elfogad

EGYENLŐSÉG

KIADÓHIVATALA.

Budai látványosság
az az óriási nagy választék
mely most érkezett

LÖVY JÓZSEF

sírkőraktárába

Budapest, II., Fő-utca 88. sz. (Pálffy-tér mellett).

10 koronától feljebb.

A torontáli kézzel csomózott és
Tyilim-szőnyegek

legközvetlenebb bevásárlási forrása:

GRÜNBAUM VILMOS ezégnél **NAGYBECSKEREK.**

Tyilim-szőnyegek, pamlag-átvetők, ágy- és asztalterítők, ágyelők, hintaszék-takorók, párnák, függönyök. Házi iparcikkek. Torontáli sima és csikos vásznak.

Kézzel csomózott smyrna- és perzsaszőnyegek.

A Torontáli Szőnyeggyár Részvény-Társaság
összes készítményeinek főraktára.

KOHN ARNOLD

sírkőraktára

BUDAPEST, VII. ker., Károly-körút 15. sz.

SIREMLÉKEK

minden ár és kivitelben, áthelyezések exhumálásoknál.

Javítási munkák a temetőben.

Telefon: 18-76.

Szombaton és ünnepnapon zárva.

Dr. RENNER vizgyógyintézete

bejáró betegek számára.

Budapest, VII., Valeró-utca 4. (Telefon.)

Az intézet 34 év óta áll fenn,

most teljesen újjáalakítva, a legmodernebb gyógyeszközökkel szereltetett föl.

Alkalmazásban levő gyógyeszközök: A tudományos vizgyógyomód összes eljárásai masszáz, villamos fényfürdő (elhizásoknál), az elektromozás minden faja (galvanisatio, faradisatio, franklinisatio, elektromos masszáz), hitőkészülékek (Psychrophor stb.).

Szénsavas fürdők

(Nauheimi eljárás, szivbajosok számára).

Kezelés alá vételnek: Különbféle ideg- és gerinczbajok, ideges gyöngeségi állapotok, álmatlanság, szédülés, a gyomor és belek renyhesége, idült ízületi és izomszövetek stb.

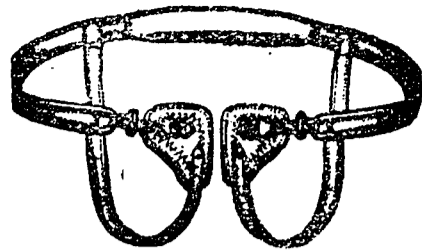
Prospektus kívánatra. — Árak mérsékeltek.

Kitüntette Grand Prix, Lion 1894. I-ső díj.

**Meglepő ujdonság
műfogakban.**

24 óra alatt beilleszt kipurált amerikai módszer szerint fájdalom és gyökér eltávolítás nélkül, egyes fogakat kacsuk nélkül, valamint teljes fogsorokat, rágásra kitűnően használhatók. Jótállással ajánlom minden fogatlan gyomor-bajos egyénnek. Több száz elismerő köszönet. Rosszul illő fogsorokat átalakítok, eltört fogsort 2 óra alatt megjavítok.

Kovács J. Amerikai fogműterem-tulajdonos
gróf Hadik-palota, Károly-körút 9. II. 8.
Található reggel 9-től d. u. 6-ig.

RADVÁNYI L.

keztyü- és sérvkötő-gyáros

BUDAPEST,

VI., Andrassy-ut 15.

Saját gyártmányu **s é r v k ö t ő k** legkitűnőbb kivitelben kaphatók.

Egyoldalu: 3, 4, 5 és 6 forint.

Kétoldalu: 6, 8, 10 és 12 forint.

Ferdénnteknek, testegyenestartók, haskötők, mérték szerint 3 forinttól 12 forintig.

Diana-öv (havi kötelek) 3 frt 50 kr.

Gummiharisnyák mérték szerint, valamint a beteg-ápoláshoz szükséges cikkek és valódi francia különleges-ségeket jutányosan kaphatók.

Ajánlja nagy raktárát saját gyártmányu legfinomabb keztyükben.

Figyelmes kiszolgálás!

 Kérjen mindenki ingyen árjegyzéket.

A család
legjobb szórakoztatója
a **Sternberg-fonograf!**

Beszél minden nyelven.

Játszsa az összes hangszereket.

Tréfás előadásokat tart.

Bárki megörökítheti vele szeretteinek hangját és boldog órák emlékét.

Ára: 10, 15, 20, 25, 30, 35, 45, 65, 85 frt és feljebb.

STERNBERG ÁRMİN ÉS TESTVÉRE

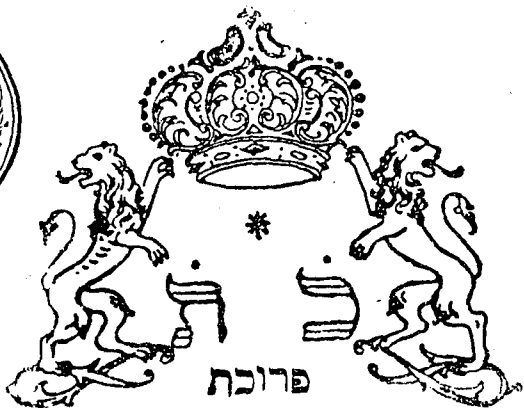
cs. és kir. udv. hangszergyár

Budapest, VII., Kerepesi-út 36.

Első magyar aranyhímző telep.

BUDAPEST,
Deák Ferencz-utca 17.,
I. emelet.

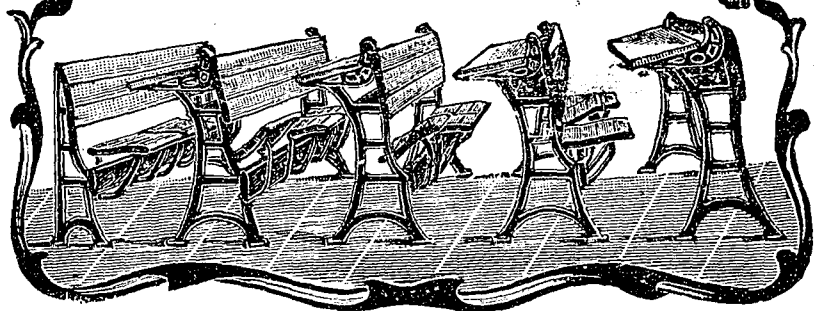

HERZ EMMA

ajánkozik mindennemű aranyhímzések, különösen
Tóra-köpenyek, sulchan-terítők, chupak stb.

kiválóan izléses, precíz és jutányos elkészítésére.
Hivatkozva e téren szerzett óriási prakszisukra, valamint ugy
a főváros, mint a vidék nagyobb templomainak szállított,
ezekre rugó hímzésekre vonatkozó elismerő levelekre.

Kítüntetve: Bécs 1890. Budapest 1896.

mindennemű iskolapadok, iskola-, torna- és óvodaberende-
zésük és szabad. gyermekpadok
gyártása. — Árjegyzékkel készséggel szolgálunk ingyen és
bérmentve.

Csúz és köszvényes

bántalmak

egyedüli biztos gyógyítószere

a ZOLTÁN-féle

csúz- és köszvényelleni kenőcs.

Üvegje 2 korona.

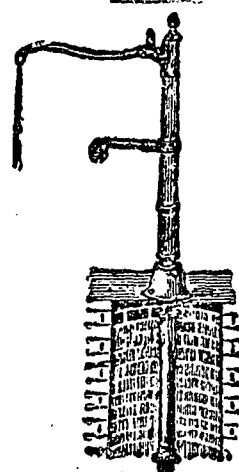
ZOLTÁN BÉLA BUDAPEST

— GYÓGYSZERTÁRA — V. ker., Szabadság-tér.

Ő cs. és kir. Fensége József kir. hg. udvari szállítója.

KUTAK,

szivattyúk, csövek, tartányok, slnek
építési és vágány czélokra, habaros
téglafelvonók, daruk, állványkapesok,
építési szivattyúk, szijkorongok, trans-
missiók, csapágyak, gépszijak, távirda-
huzal, 20 drb Scherble golyós lyukasztó-
prés, teljes kovács- és lakatosműhely-
berendezések, fűrés- és körfűrés-tenge-
lyek, furószerszámok földfuráshoz, 160
HP. Nicholson-féle és 45 HP. brünni
compound gőzgép, szerszám-aczél. —

Használt, de teljes állapotban kapható:

ABELESZ EMIL-nél

BUDAPEST, V., Váci-ut 14. Telefon 24—41.

Izraelita fiu-nevelde

NAGY-SZEBEN (Hermannstadt)

Magyar és németajku elemi- és középiskolai tanulók számára. —
Rendkívül mérsékelt díjazás. — Elismerő nyilatkozatokkal és pros-
pektussal készséggel szolgál a tulajdonos

EHRENKRANZ SALAMON az állami is-
kolák hitok-
tatója.

AZ „ANKER”

élet- és járadék-biztosító-társaság.

Magyarországi vezérképviselőség:

BUDAPEST, VI. KER., DEÁK-TÉR 6. SZÁM

(Anker-udvar), a társaság saját házában.

(Alapított 1858.)

Összes vagyon	145 millió korona
Biztosítási állomány	51 „ „
Eddigi kifizetések összege	242 „ „

A nyereséyrészesüléssel biztosítottak 1902-ben a vegyes és
halálesi biztosításoknál A osztalékterv szerint, az évi biz-
tosítási díj 25%-át kapták készpénzben kifizetve.

A vegyes és takarékpénztári biztosításoknál B osztalékterv
szerint (évenként emelkedő osztalék) az összes — az egész
biztosítási tartamon keresztül befizetett díjak 3%-a, illető-
leg az évi díjnak 3 év, 4 év, 5 év 6 év 7 év, 8 év után
9%, 12%, 15%, 18%, 21%, 24%
fizettetett ki készpénzben.

Előnyös kiházasítási és vegyes biztosítások.

Olcso díjak!! — Kedvező feltételek!!

A képzelhető legnagyobb biztonság!

Prospektussal és fölvilágosítással szolgál a fenti magyar-
országi vezérképviselőség, valamint a társaság ügynökei.